

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

EDUKACE SENIORŮ V OKRESE OLOMOUC
VE MĚSTECH
LITOVEL A ŠTERNBERK

Magisterská diplomová práce

Vypracoval: Bc. Lenka Kolaříková
Vedoucí práce: Mgr. Vít Dočekal, Ph.D.

Olomouc

2016

Prohlašuji, že jsem magisterskou práci vypracovala samostatně a všechny použité prameny řádně citovala a uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne

Děkuji vedoucímu práce, Mgr. Vítu Dočekalovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, jeho čas a připomínky, které mi poskytl před i během vypracování této magisterské práce.

ANOTACE

Příjmení a jméno: Kolaříková Lenka
Název fakulty a katedry: Filozofická fakulta Univerzity Palackého
v Olomouci,
Katedra sociologie, andragogiky a kulturní
antropologie

Název práce: EDUKACE SENIORŮ VE MĚSTECH
LITOVEL A ŠTERNBERK

EDUCATION SENIORS IN CITIES
LITOVEL AND ŠTERNBERK

Vedoucí práce. Mgr. Vít Dočekal, Ph.D.

Počet znaků: 128 997

Počet příloh: 1

Počet titulů použitých zdrojů: 64

Klíčová slova: edukace, senioři, věk, stáří, kvalitativní faktory života, dotazníkové šetření, analýza.

Diplomová práce je zaměřena na edukaci seniorů ve městech Litovel a Šternberk. Jedná se o práci teoreticko-empirickou.

V teoretické části práce jsou blíže specifikovány klíčové pojmy – senior, stáří, kvalitativní faktory života, edukace, bariéry v edukaci seniorů a další související pojmy. V empirické části byla pomocí analýzy zjištěna nabídka edukačních akcí ve městech Litovel a Šternberk. Poptávka seniorů byla zkoumána dotazníkovým šetřením. Následně byla zjištěná nabídka edukačních akcí porovnána s poptávkou seniorů, vyhodnocena stávající situace ve městech Litovel a Šternberk.

Key words: education, seniors, Olomouc district, age, old age, qualitative factors of life, questionnaire survey, analysis.

This diploma thesis focuses on education of seniors in cities Litovel and Šternberk.

This thesis is of theoretical-empirical nature.

In the theoretical part, the key terms are closely specified – a senior, old age, qualitative factors of life, education goals, barriers in senior education, and other related terms.

In the empirical part, an analysis was used to find out the supply of educational events in cities Litovel and Šternberk.

The education demand of seniors was examined by the questionnaire survey.

Subsequently, the supply of educational events was compared with the demand of seniors, the current situation in cities of Litovel and Šternberk.

Obsah

ÚVOD	7
1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	9
1.1. Senior.....	9
1.1.1. Senior - věk a stáří	12
1.1.2. Senior a kvalitativní faktory života	14
1.1.3. Senior a strategie vyrovnávání se se stářím.....	16
1.2. Edukace	19
1.2.1. Vzdělávání a edukace seniorů	20
1.2.2. Cíle edukace	24
1.2.3. Formy edukačních aktivit pro seniory	28
1.2.4. Pořadatelé edukačních akcí pro seniory	31
1.2.5. Bariéry a motivace působící v edukaci seniorů	35
2. VÝZKUMNÁ ČÁST.....	39
2.1. Analýza nabídky edukačních akcí	44
2.1.1. Litovel.....	44
2.1.2. Šternberk.....	52
2.2. Analýza poptávky seniorů	60
2.2.1. Výsledky dotazníkového šetření.....	60
2.2.2. Závěrečný souhrn výzkumu.....	76
3. DISKUZE	81
ZÁVĚR	83
SEZNAM ZDROJŮ	84
SEZNAM TABULEK:.....	90
PŘÍLOHY	92

ÚVOD

„Edukace má sloužit tomu, aby si člověk života užíval, aby z života vytěžil co nejvíce požitků“ (Helus, 2014, s. 15).

Edukace seniorů je dnes velmi aktuálním tématem. Podle mnoha aktuálně vypracovaných prognóz je zřejmé, že narůstá počet seniorů ve společnosti a že i do budoucna se bude počet seniorů nadále zvyšovat. Jak uvádí studie zpracovaná pro Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR: *„Věková kategorie seniorů, tedy obyvatelstvo ve věku 65 a více let, bude jedinou částí populace, která početně poroste. V období do roku 2035 půjde o vzestup v řádu jednoho milionu osob, v následujících dvaceti třech letech přibude dalších více než 730 tis. seniorů“ (MPSV, Burcin, Kučera, 2010, s. 29).* Otázkou však je, zda tato narůstající populace seniorů má dostatek příležitostí pro plnohodnotné prožití poslední etapy svého života a jestli existuje dostatečná nabídka edukačních akcí pro jejich další rozvoj a smysluplné trávení volného času.

Z výše uvedených skutečností vyplynul cíl mé práce - porovnat stávající nabídku edukačních akcí s poptávkou seniorů a zjistit, zda tato nabídka edukačních akcí odpovídá poptávce seniorů. Daná problematika se týká seniorů v okrese Olomouc, proto jsem používala dostupné informace z internetových stránek ministerstev, místních organizací a dalších tuzemských zdrojů. Z dalších zdrojů jsem se zaměřila především na publikace českých autorů, věnujících se seniorské problematice v rámci České republiky, která se může lišit od situace v zahraničí. Jedná se o práci teoreticko-empirickou. V teoretické části jsem definovala základní pojmy, z nichž za klíčové považuji zejména pojmy senior a edukace. Pro větší přehlednost, logičnost a terminologické ukotvení jsem považovala za důležité nejdříve specifikovat, kdo je senior. Seniorům se věnuje řada autorů a publikací, ne vždy se však jednotliví autoři shodnou na jednotné

definici tohoto pojmu. Také výraz vzdělávání a edukace bývá používán v různých souvislostech. Vzhledem ke skutečnosti, že zkoumanou skupinou obyvatel jsou senioři, pracovala jsem s pojmem edukace zejména v širším slova smyslu, kdy toto označení nezahrnuje pouze vzdělávání a výchovu, ale i další volnočasové aktivity. V empirické části práce jsem zjistila pomocí analýzy nabídku edukačních akcí ve městech Litovel a Šternberk. Tato města jsem vybrala s ohledem na jejich vzájemnou blízkost, přičemž města Litovel a Šternberk jsou si velikostně podobná. Tato města mají shodnou dojezdovou vzdálenost do krajského města Olomouc, které může vyplnit mezery v případě chybějících edukačních a zájmových aktivit v nabídce obou měst. Informace o pořádaných edukačních akcích jsem čerpala z výročních zpráv jednotlivých organizací, webových stránek měst Litovel a Šternberk a z informací zveřejněných v obecních listech. Dalším zdrojem informací byly rozhovory se zaměstnanci některých organizací pořádajících akce zaměřené na seniory. Pro analýzu pořádaných akcí jsem čerpala z dostupných zdrojů za rok 2015, aby porovnávaná nabídka akcí časově odpovídala prováděnému výzkumu mezi seniory a data byla validní. V empirické části jsem interpretovala výsledky realizovaného dotazníkového šetření mezi seniory. V jeho rámci jsem zjišťovala zejména edukační potřeby seniorů, důvody jejich účasti a frekvenci návštěvnosti na pořádaných akcích. Shromážděná data jsem vyhodnotila ve vztahu k výzkumným otázkám a vyvodila z nich závěry v souladu se stanoveným cílem práce. Ve svém okolí jsem se setkala s názorem, že akcí pro seniory není dostatek. Osobně však předpokládám na základě informací z médií a dalších zdrojů, že nabídka a četnost aktivit je široká a dostatečná. V závěrečné diskuzi jsem shrnula všechny problémy, s nimiž jsem se v průběhu výzkumu setkávala.

1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

V této části definuji pojem senior a edukace, jelikož tyto pojmy jsou klíčové ve vztahu k cíli práce. Pro potřeby dotazníkového šetření je potřeba přesně vymežit kdo je to senior a definovat, kdo konkrétně bude při dotazování v rámci výzkumu osloven. Termín edukace specifikuji pro upřesnění výběru aktivit, které jsou do dotazníkového šetření zahrnuty.

1.1. Senior

Výrazem senior bývá obecně označována starší populace obyvatel v důchodovém věku, nicméně jednotliví autoři se rozcházejí v konkrétním definování této skupiny obyvatel. Podíváme-li se do Fronkova anglicko-českého slovníku na pojem senior, zjistíme, že má tento výraz více významů. Používá se běžně jako označení pro osoby služebně nadřizené, zkušenější a starší (Fronek, 2013, s. 488). Mamaloca uvádí, že výraz „*senior v zásadě označuje člověka v penzi, tedy důchodce. V zahraničí se ale používá šířeji, i v kontextu ještě pracujících – typicky ve slovním spojení „senior policy“ (volně přeloženo jako politika v otázkách seniorů)*“ (Mamaloca, 2014, s. 5). Na ne zcela správné používání tohoto výrazu poukazují také Špatenková se Smékalovou, které uvádějí, že „*pojem senior není v naší legislativě ani odborné literatuře jednoznačně vymezen. Je používán jako synonymum pro označení starého člověka, respektive požívatele starobního důchodu, to ale není zcela přesné a může to být zavádějící*“ (Špatenková, Smékalová, 2015, s. 47). Z historického hlediska je však výraz senior v naší společnosti poměrně nové označení pro danou skupinu obyvatelstva. Laca uvádí, že jak se lidská společnost vyvíjí a mění, měnilo se také v průběhu let i pojmenování starší skupiny obyvatel. Nejdříve byl používán výraz starý člověk, postupem času se používal výraz geront a následně přišlo současné pojmenování senior. Výraz senior se však pro svou neutralitu používá častěji, jelikož pojem

geront vyvolává v souvislosti s působností geriatrických pracovišť obraz nesoběstačného a závislého člověka (Laca, 2011, s. 28-29). Také Špatenková a Smékalová uvádějí, že „pojem „senior“ je preferován jako emocionálně neutrální a označující člověka v celém věkovém období senia. Ve skutečnosti to tak ale není, naše společnost není zvyklá požívat tento pojem jako neutrální“ (Špatenková, Smékalová, 2015, s. 48). Dalším používaným označením pro seniory je výraz důchodce. Jak uvádí Šerák, senior je ztotožňován s rolí důchodce, přičemž senior je však chápán jako osoba aktivnější a soběstačnější (Šerák, 2009, s. 183). Ne všichni lidé však odcházejí do důchodu ve stejném roce života, i když na to mají ze zákona nárok. Počet pracujících seniorů v posledních letech plynule narůstá. Jak potvrzuje Český statistický úřad *„V průběhu posledních dvaceti let, se počet pracujících starších 60 let zvýšil o 188 tisíc na 356 tisíc v roce 2015“* (ČSÚ, 2016). S touto situací počítá i Ministerstvo práce sociálních věcí (dále jen MPSV), které konstatuje v Národním programu přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012, že díky novým skutečnostem *„Lineární model vzdělání, práce a důchod stále více přestává platit a hranice mezi jednotlivými fázemi životního běhu se stávají flexibilnějšími a méně ostrými.“* (MPSV, 2008). Odchod do penze či důchodu tedy nelze stanovit jako jednotné kritérium, které by definovalo seniorskou kategorii. Jedná se však o období zlomové v životě každého jedince, jak však uvádí Haškovcová: *„Uměle vytvořené kritérium stáří a arbitrálně stanovený den odchodu do důchodu má vždy za následek otřesení základních jistot člověka v sociální sféře: někam patřit, být prospěšný a být za to uznáván.“* (Haškovcová, 2010, s. 125–126). V této souvislosti Kolibová upozorňuje, že odchod do důchodu sebou přináší mnoho změn. Jako nejvýznamnější uvádí zpřetrhání sociálních vazeb, informační deficit, narušení sociálních vztahů a potíže s naplňováním osobních a společenských rolí (Kolibová, 2013, s. 13). S postupným vývojem společnosti, zlepšujícím se

zdravotním stavem obyvatel a díky rozvinuté lékařské péči dochází také k posunu společenského vnímání toho, kdo již je, nebo kdo ještě není seniorem. Vážanský poukazuje na skutečnost, že *„Odlišnost současného seniora proti dřívějším generacím je znatelná. Rozdíly se projevují v řadě znaků a rovin. Dnešní starší člověk se liší esteticky i vizuálně, což způsobuje nejen dynamika změn oblékání“* (Vážanský, 2010, s. 92-93). Tento názor potvrzují výsledky výzkumu v rámci projektu realizovaného společností Insoma s názvem Proměna sociálního obsahu kategorie generace seniorů. Výsledky výzkumu ukázaly, že se současný senior značně liší oproti předchozím generacím. Tuto odlišnost vnímají všichni respondenti výzkumu v několika rovinách. Vnímané rozdíly jsou viditelné již ve vzhledu seniorů. Dnešní seniorky ve věku 60 – 70 let zcela jistě nejsou stařenkami v šátcích, ale moderně oblečené ženy pečující o svůj vzhled. Jedná se také o celkově vzdělanější ročníky obyvatel, kde 10% dosáhlo vysokoškolského vzdělání a třetina této populace má středoškolské vzdělání. Tento faktor vyšší vzdělanosti se také promítá do mnoha dalších oblastí kvality života seniorů. Ve věkové kategorii do 70-ti let využívají senioři často informační technologie a jsou celkově čtenářsky a kulturně gramotnější oproti předchozím generacím. Současní senioři více cestují oproti předchozí generaci a také zastávají celkově modernější způsob života (Insoma, 2008).

Pokud bych tedy chtěla přesněji definovat kategorii senior na základě výše uvedených skutečností, výsledkem by bylo bohužel pouze konstatování, že kategorie senior je velmi špatně specifikovatelná. Jedná se o velmi obecné označení starší části populace obyvatelstva, ve většině případů v důchodu či penzi. Jedním z možných přístupů k definování kategorie senior je však rozdělení této skupiny obyvatel s ohledem na věk neboli stáří.

1.1.1. Senior - věk a stáří

Jednoznačně a nezaměnitelně lze stanovit hranice jednotlivých seniorských kategorií pouze s ohledem na věk seniora. Jednou z výhod tohoto rozdělení je nestrannost. Český statistický úřad používá pro účely svých statistik vymezení dolní hranice seniorského věku dosažení 65 let života (ČSÚ, 2012). Také Špatenková a Smékalová také dělí seniory dle věku, například do kategorií 50+, 65+ atd., dle momentálního výběru cílové skupiny seniorů (Špatenková, Smékalová, 2015, s. 47). Toto věkové rozdělení je velmi praktické, jelikož vždy přesně definuje konkrétní cílovou skupinu seniorů a pro svou neutrálnost je společensky velmi dobře přijímáno. Můžeme se však také setkat s dalším, prozatím nepříliš známým rozdělením seniorských skupin, Nechlebová říká že „*V poslední době se pro mladé seniory vyskytuje označení young old, zatímco termín old old je pro „staré staré“, tedy osoby starší 75, respektive 80 let. Ti, kteří překročili 85. rok věku, jsou označováni jako very old old, tedy „velmi staří staří“ neboli dlouhověcí*“ (Nechlebová, 2013. s. 69). Toto rozdělení není samoučelné, jak dále uvádí dále Nechlebová, jelikož úzce souvisí s problematikou penzionování, možností seberealizace, zdravotním stavem, osamělostí a ztrátou soběstačnosti (Nechlebová, 2013. s. 69-70).

Jednotliví autoři se však mohou v tomto rozdělení věkových kategorií do určité míry rozcházet. Mühlpachr například používá následující rozdělení seniorských kategorií dle věku:

- 65 – 74 let mladí senioři, kteří se adaptují na penzionování s dostatkem volného času a možností seberealizace,
- 75 – 84 let staří senioři, u nichž se mění funkční zdatnost, projevuje se již často negativní vliv nemocí,
- 85 – a více velmi staří senioři, u nichž často nastává ztráta soběstačnosti (Mühlpachr, 2008, s. 21).

Vzhledem k tomu, že pro účely této práce potřebuji jasně vymezit jednotlivé věkové kategorie seniorů, rozhodla jsem se pro rozdělení kalendářního stáří dle Dvořáčkové. K tomuto rozdělení se přikláním zejména z toho důvodu, že její uváděné základní chronologické rozdělení vyššího věku se shoduje jak se světovou zdravotnickou organizací WHO, kdy Dvořáčková dělí věkové kategorie následujícím způsobem:

45-59 let střední nebo též zralý věk,

60-74 let vyšší věk nebo též rané stáří,

75-89 let stařecký věk,

90 let a výše dlouhověkost (Dvořáčková, 2012, s. 11; WHO, 2004, s. 42)).

Z výše uvedeného rozdělení věkových kategorií seniorského věku dle Mühlpachra i Dvořáčkové vyplývá, že o věkové kategorii seniorů do 74 let lze ještě hovořit jako o poměrně aktivní skupině seniorů s dostatkem volného času a možností seberealizace, čemuž by měla být vhodně přizpůsobená i nabídka edukačních aktivit. Ve starších věkových kategoriích však již lze mnohdy pozorovat úbytek fyzických a často i psychických sil. Na stáří jedince a nastupující involuční změny Vážanský říká, že „*Stárnutí (involuce) jako multifaktorový univerzální proces, postihující živou hmotu, jehož výsledek se projevuje stářím (senium)*“ (Vážanský, 2010, s. 84).

I když se jednotliví autoři v rozdělení seniorů do kategorií podle věku částečně rozcházejí, shodně konstatují, že od věku 75 let nastává v životě seniorů období označované jako stařecký věk, kdy se již projevují negativní vlivy stárnutí organismu. Nelze to však tvrdit všeobecně jak říká Rheinwaldová, jelikož „*zjišťujeme, že sešlost a různé problémy, které se ve stáří objevují, jsou často výsledkem jiných faktorů než samotného stáří*“ (Rheinwaldová, 1999, s. 15). Tyto negativní změny však nenastávají u všech seniorů ve stejném věku, jak upozorňuje Nechlebová. Dochází k nim v různou dobu, jinou rychlostí a souvisí i s dědičnými faktory.

Poukazuje shodně s Pacovským na vliv dalších aspektů na stáří seniora, které způsobují, že skutečný věk souvisí s potenciálem jedince v oblasti biologické, psychologické a sociální, přičemž souhrn těchto faktorů označují oba autoři jako funkční věk. *„Ve skutečnosti se tomuto období říká také věk skutečný, který ovšem nemusí souhlasit s věkem kalendářním“* (Nechlebová, 2013, s. 66-67).

Kdy tedy začíná stáří v životě člověka? Rheinwaldová podotýká, že *„Moderní gerontologové dnes prohlašují, že střední věk se začíná posouvat až do sedmdesáti let a svědčí o tom celá řada osmdesáti- a devadesátiletých fyzicky i duševně výkonných a svěžích lidí, kteří se do posledního dechu seberealizují i zdokonalují“* (Rheinwaldová, 1999, s. 11).

Pokud tedy hovoříme o stáří, narážíme tedy také na problém s přesností definice. Z výše uvedených skutečností však vyvozují, že věk seniora přímo souvisí s jeho aktivitou a účastí na edukačních aktivitách. Předpoklad že tato přímá souvislost existuje, ověřuji v dotazníkovém šetření. Výhodou rozdělení seniorů do kategorií podle věku je přesné stanovení hranic pro konkrétní skupinu seniorů. Toto rozdělení podle věku však dále nevyovídá nic konkrétního o soběstačnosti a zdravotním stavu jedince, tedy kvalitativních faktorech života seniorů. Tyto kvalitativní faktory života jsou však pro edukaci seniorů daleko podstatnějším východiskem, než vlastní chronologický věk.

1.1.2. Senior a kvalitativní faktory života

Pojem kvalitativní faktory života si lze vykládat různě, jelikož na tuto problematiku lze pohlížet z několika úhlů. Vážanský říká, že *„Otázky kvality života se stále naléhavěji prosazují ve vnímání laické veřejnosti. Zainteresovaní pracovníci v odborné sféře se opakovaně snaží na různé úrovni postihnout problematiku hloubky prožívání života jedinců, skupin i společností již téměř devět desítek let“* (Vážanský, 2010, s. 16). Jak také dále uvádí:

„Kvalita života se také vztahuje k potřebám, jejich uspokojování, hodnotám, individuálním hodnotovým žebříčkům“ (Vážanský, 2010, s. 20). Kvalita života seniorů tedy nesouvisí pouze s uspokojováním základních životních potřeb a sociálním zabezpečením, jak bývá mnohdy mylně prezentováno i když jsou nezbytnou podmínkou života seniorů. Jak upozorňuje Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008-2012 „Potřebujeme hlavně více možností pro aktivní a soběstačný život ve stáří, nejen více residenčních zařízení pro seniory“ (MPSV, 2008). Dále je v tomto dokumentu uvedeno, že „Ke zvýšení kvality života ve stáří a podpoře prosperity ve stárnoucí společnosti je nezbytné dát v průběhu života příležitost pro uplatnění, učení, vzdělávání a aktivní život všem lidem“ (MPSV, 2008).

Rozhodující pro kvalitu života seniora je však také skutečnost, jak se konkrétní jedinec subjektivně cítí. Vážanský upozorňuje, že stárnutí jako involuční proces sebou přináší změny *„v tělesné i psychické rovině“* (Vážanský 2010, s. 104). Tyto změny úzce souvisí se subjektivním vnímáním kvality života – neboli vlastní všeobecnou spokojeností, ale také i s objektivní kvalitou života, která se týká fyzického zdraví seniorů, jejich sociálních a materiálních podmínek (Vážanský, 2010, s. 21). Věk, zdravotní stav a sociální zabezpečení jsou tedy v úzkém vztahu a mají vliv na kvalitu života seniorů. Tyto faktory se promítají také do Šerákova dělení seniorského věku dle kvalitativních faktorů života, který je dělí na: třetí věk - v této periodě je charakteristická nezávislost a aktivita seniora, čtvrtý věk jde o období, kdy senior začíná být závislý na pomoci druhých lidí při zajišťování svých základních potřeb (Šerák, 2009, s. 184). Z výše uvedených faktů tedy vyplývá, že kvalita života seniorů souvisí jak s uspokojováním jejich širších potřeb, s možností jejich seberealizace, zdravotním stavem i sociálním zabezpečením. Vhodně zvolené edukační aktivity tedy mají vliv na zvýšení kvality života. Sebeširší nabídka

edukačních akcí však nemusí být pro seniory důvodem k jejich návštěvě. Ne všichni senioři mají zájem zúčastnit se pořádaných akcí. Tato skutečnost souvisí se strategií, kterou zaujímá senior k vlastnímu stárnutí.

1.1.3. Senior a strategie vyrovnávání se se stářím

Ve svém okolí se setkávám většinou s těmi, kteří se již nemohou dočkat penze. Těší se zejména na to, že budou moci zpomalit hektické životní tempo a že se budou více věnovat svým koníčkům, na něž dosud neměli příliš času, rodině, zahradě a přátelům. Šauerovou s Vadíkovou uvádějí, že se jedná o jedince s aktivním přístupem k vlastnímu životu, přičemž tento aktivní přístup je nezbytnou součástí duševní a fyzické pohody člověka v průběhu celého života. Dále autorky upozorňují, že je potřeba jej získávat již od raného dětství a průběhu celého života, což nám pomůže překonat obtíže závěrečné etapy života, tedy seniorského věku (Šauerová, Vadíková, 2013, s. 12).

Ne všichni senioři však vnímají tuto etapu života stejně pozitivně. Pokud se do této doby někdo realizoval pouze prací, nebo pokud dotyčný jedinec nemá „plán“ na toto další životní období, může dojít k pocitu prázdnoty, nepotřebnosti, nudy a obtížným vyrovnáním se s novým životním režimem. Rozhodující je tedy předchozí životní styl jedince a jeho aktivita.

Dvořáčková upozorňuje, že s přibývajícím věkem začínají být projevy stáří více znatelné, začnou nás více omezovat v běžném životě a bývá stále obtížnější se s těmito změnami provázejícími stáří vyrovnat. Způsob, jakým k řešení těchto situací senioři přistupují, souvisí s jejich předchozím způsobem života, vztahu k lidem, schopností adaptace a zkušenostmi.

U seniorů také mohou převládat pocity osamělosti a společenské izolovanosti. Dvořáčková uvádí, že „V důsledku bio-psycho-sociálních změn také dochází k vyčleňování starších lidí ze společnosti. Vznikají problémy s navazováním nových přátelských i partnerských vztahů. Strach z osamělosti a opuštěnosti se ve stáří zvyšuje“ (Dvořáčková, 2012, s. 14).

Stejný názor zastává i Vážanský. Poukazuje na skutečnost „že největším problémem stárnutí je izolovanost ve všech jeho významech, poněvadž z ní pramení většina těžkostí fyzických a psychických. Nejlepší zbraní proti izolovanosti je aktivita“ (Vážanský, 2010, s. 85). Pokud hovoříme o faktu, že řada seniorů trpí pocitem osamění, musíme si položit otázku, do jaké míry je tento pocit mezi seniory rozšířený. Kuchařová uvádí ve výsledcích výzkumu prováděného v populaci seniorů nad 60 let věku, že se cítí dlouhodobě osaměle více jak 12% seniorů, občasně 33% a nikdy se necítí osaměle 27% seniorů. Pocity osamění u seniorů dle autorky souvisí jak s rodinným stavem, tak i s formou soužití. Dále konstatuje, že „Osamělost je do jisté míry projevem celkového životního postoje“ (Kuchařová, 2002, s. 60- 63). Se všemi těmito negativními pocity, fyzickými, ekonomickými i sociálními změnami se nevyrovnávají všichni lidé stejně, jak již potvrdily výše uvedené skutečnosti. Každý člověk zaujímá k řešení všech těchto nových situací jiný postoj - neboli strategii vyrovnání se se stářím. Zvolené strategie mají vliv na možnosti další edukace seniorů. Dvořáčková, ale shodně i další autoři (kupříkladu Klevetová), uvádějí pět druhů zaujímaných strategií, které souvisí se zvládnutím stáří:

Konstruktivní strategie: senior se dokáže vyrovnat s novou situací, je aktivní, navazuje nové vztahy, stanovuje si přiměřené cíle a akceptuje svá nová omezení (Dvořáčková, 2012, s. 17).

Seniory s touto strategií tedy pravděpodobně nalezneme na různých pořádaných akcích. Dokáží si sami najít aktivity dle svých zájmů a potřeb. Cítí se dobře v kolektivu vrstevníků a přátel, nechtějí trávit celé dny

doma jen s televizní obrazovkou, jsou společenšší a přátelšší. Také Vážanský uvádí, že senior „*Při volbě konstruktivní strategie pokračuje v aktivním prožívání života*“ (Vážanský, 2010, s. 108).

Strategie závislosti: pasivní jedinec spoléhá na pomoc zvenčí, má rád své pohodlí, sám neví, co je pro něj nejlepší (Dvořáčková, 2012, s. 17).

Vážanský také potvrzuje, že tito senioři se spíše uchylují do soukromí a mají sklony k pasivitě (Vážanský, 2010, s. 108). V případě zaujetí této strategie senioři nejsou sami o sobě aktivní. Pokud se však najde v jejich okolí osoba, která je dokáže pozitivně ovlivnit a zaujmout pro účast na pořádaných aktivitách, mohou být také účastníkem edukačních akcí.

Seniory s dalšími zvolenými strategiemi dle Dvořáčkové již na pořádaných edukačních akcích většinou nepotkáme, pokud nejsme sociálním pracovníkem v pobytovém zařízení či sociálních službách. Tito senioři zaujímají dle Dvořáčkové negativní postoj ke svému stárnutí:

strategie obranná: senior odmítá přijmout nutné změny přinášející stáří, přeceňuje se, bývá konfliktní, lpí na svých zvyklostech, necítí potřebu cokoliv změnit a odmítá pomoc druhých,

strategie hostility: jedinec chce být litován, hledá viníky za své životní prohry, je nepřátelský a konfliktní. Bývá agresivní, podezřavý, nerozumí si s mladými lidmi, nikdy nic podle něj není dobře,

strategie sebenenávisti: senior je kritický vůči vlastní osobě, trpí pocitem osamělosti, má často neuspokojivé vztahy s rodiči, manželem, dětmi, s kolegy na pracovišti a smrt vnímá jako vysvobození. Netouží se dále rozvíjet a o nic se nesnaží (Dvořáčková, 2012, s. 17-18).

Jak jsem již uvedla, poslední tři druhy strategií seniorů řeší z pohledu možné edukace zejména zaměstnanci domovů pro seniory, sociálních

služeb, léčeben dlouhodobě nemocných a aktivizační pracovníci v těchto zařízeních. Cílem mého výzkumu v rámci mé diplomové práce jsou však aktivnější senioři, kteří se edukačních akcí zúčastňují, tedy senioři zaujímající konstruktivní strategii k vlastnímu stárnutí.

Senioři tvoří velmi heterogenní skupinu s ohledem na jejich věk, duševní a fyzické zdraví, strategie, které zaujímají ke svému stárnutí, celkovou aktivitu, způsob života a zájmy. Pro účely této práce jsem proto ze všech výše uvedených přístupů jednoznačně určila, že senior je osoba starší 60-ti let. Dále v rámci výzkumu zjišťuji, zda se potvrdí předpoklad, že mladší senioři do věku 75 let se více účastní edukačních akcí. Pro tento účel jsem vybrala rozdělení věkových kategorií seniorů dle Dvořáčkové a rozdělila seniory na tři konkrétní věkové skupiny 60-74 let, 75-89 let a 90 let a více.

Jednotliví autoři se sice mohou rozcházet v názorech na skutečnost kdo již je, a kdo ještě není senior. Jedno je však jisté. *„Senioři, jsou součástí našeho života a musíme se k nim naučit přistupovat s úctou. Musíme jim nabídnout kvalitní příležitosti k jejich seberealizaci, k naplnění života a kvalitnímu využití volného času“* (Magazín Dobrá věc, 2016). Tento názor považuji za velmi inspirativní, jelikož poukazuje na některé z důležitých cílů, které by měly být součástí všech plánovaných seniorských edukačních aktivit.

1.2. Edukace

Další pojmy, s nimiž pracuji v rámci výzkumu, jsou termíny vzdělávání seniorů a edukace. Poukazuji na skutečnost, že vzdělávání i edukace plní určité cíle v životě seniorů. Edukační akce mají také více podob a forem, proto se zaměřuji na jejich rozdělení do jednotlivých kategorií. Edukační či vzdělávací akce pořádají různé instituce a zařízení, proto část kapitoly

věnuji organizátorům těchto aktivit. Závěr kapitoly věnuji bariérám bránícím seniorům v účasti na edukačních aktivitách.

1.2.1. Vzdělávání a edukace seniorů

Z pohledu pedagogiky jsou často výrazy vzdělávání a edukace chápány jako synonymum označující situaci, během které se jedinec nachází v procesu řízeného učení (Průcha, Mareš, Walterová, 2003, s. 53). Andragogika však chápe pojem edukace v širším slova smyslu, proto blíže upřesňují tyto pojmy, jelikož jsou klíčové pro realizovaný výzkum nabídky edukačních akcí.

Vzdělávání

Průcha uvádí, že vzdělání je organizovaný proces, v jehož průběhu dochází u účastníků tohoto procesu k osvojení vědomostí, dovedností, postojů a norem. Druhy vzdělávání dělí na:

Formální - pokud probíhá v rámci vzdělávacích institucí a pokud jsou jeho „funkce, cíle, obsah, prostředky a způsoby hodnocení definovány a legislativně vymezeny“ (Průcha, Mareš, Walterová, 2003, s. 65).

Neformální- probíhá mimo vzdělávací systém a je realizováno například kulturními zařízeními, nadacemi, kluby či podniky, jedná se především o volnočasové aktivity, zájmové kroužky, jazykové kurzy či odborná školení (Průcha, Mareš, Walterová, 2003, s. 136).

Informální – jedná se o nesystematické a neorganizované vzdělávání probíhající prostřednictvím četby, sledováním televizních programů, při návštěvách divadelních představení apod. a to bez ohledu na věk či dosažené vzdělání jedince (Průcha, Mareš, Walterová, 2003, s 84-85).

S těmito pojmy úzce souvisí druhy učení, které Průcha rozděluje na:

záměrné – neboli intencionální, typické pro vzdělávání formální a neformální, má stanoven cíl, obsah, jeho průběh a obsah jsou kontrolovány a hodnoceny,

bezděčné – probíhající v zejména v rámci informálního vzdělávání, může být vedlejším produktem jiných než vzdělávacích činností, je neplánovité, neřízené a nemá stanoven cíl (Průcha, Mareš, Walterová, 2003, s 24).

Tomczyk říká, že *„Vzdělávání starších lidí je sice poměrně nový trend ve vzdělávání dospělých, nicméně je to jev nesmírně pozitivní“* (Tomczyk, 2015, s. 56). Jak upozorňuje Šerák, vzdělávání seniorů je samostatnou oblastí vzdělávání dospělých. Většina seniorských aktivit má zájmový charakter, avšak zahrnuje také další profesní kvalifikační a rekvalifikační vzdělávání starší populace (Šerák 2009, s. 183). Kvalifikační a rekvalifikační vzdělávání se týká především seniorů nadále zapojených do pracovního procesu. O potřebnosti nabídky tohoto dalšího kvalifikačního vzdělávání vypovídají zejména údaje Českého statistického úřadu, který uvádí, že nárůst počtu pracujících ve věkové kategorii nad 60 let je *„2,5krát vyšší než celkový přírůstek všech pracujících. Růst zaměstnanosti je patrný především ve věkové skupině 60–64 let a je zásadně ovlivněn postupným zvyšováním věkové hranice pro odchod do důchodu“* (ČSÚ, 2016). Zvyšování kvalifikace seniorů je jednou z možností, jak si udržet pracovní pozici, zůstat výdělečně činným a v kontaktu se širším sociálním okolím. Někteří zaměstnanci pracující i po dosažení důchodového věku si proto nadále v rámci svého zaměstnání zvyšují kvalifikaci prostřednictvím firemního a dalšího vzdělávání. Neplatí to však o všech pracujících seniorech. Ministerstvo práce a sociálních věcí uvádí, že ve věkové skupině obyvatel 55-64 let se dále vzdělává 5,1% populace a podíl vzdělávajících se ve věku 65-69

dosahuje pouze 4,2 %. „Nižší účast na vzdělávání vyšších věkových skupin je ovlivněna celou řadou faktorů, mezi nejdůležitější patří ochota jednotlivce se vzdělávat, dosažená úroveň vzdělání, postavení na trhu práce, zastávaná profese“ (MPSV, 2015, s. 13).

Vzdělávání se však netýká pouze pracujících seniorů. MPSV ve svém Národním akčním plánu podporujícím pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017 říká že „Nedílnou součástí rozvoje celoživotního učení by měla být i podpora vzdělávacích aktivit, ve kterých senioři nacházejí svoje alternativní uplatnění po odchodu z trhu práce“ (MPSV, 2014). V tomto dokumentu je zdůrazněn kladný vliv zájmového vzdělávání a jeho pozitivní dopady na život seniorů v oblasti rozvoje finanční gramotnosti, posilování jejich bezpečnosti a zejména v oblasti informačních technologií, (MPSV, 2014). Klevetová k tématu vzdělávání seniorů v oblasti IT říká, že: „Vzdělávání přispívá k posilování sebedůvěry, k orientaci ve světě moderních technologií a nových poznatků.“ (Klevetová, Dlabalová, 2008, s. 54). Vzdělávání seniorů je tedy významnou součástí edukace seniorské populace a je na místě jej podporovat ve všech oblastech, v nichž byly identifikovány vzdělávací mezery či potřeby.

Edukace

Řada autorů mezi pojmy vzdělávání a edukace seniorů klade rovnítko. Tato skutečnost souvisí s tím, zda je na probíhající proces nahlíženo spíše z pedagogického, či andragogického hlediska. Průcha s Veteškou říkají, že „V obecném významu pojem edukace vyjadřuje veškeré situace, při nichž probíhají nějaké edukační procesy, tj. dochází k nějakému druhu učení (záměrného i bezděčného)“ (Průcha, Veteška, 2012, s. 85).

Oba autoři tedy do pojmu edukace zahrnují všechny formy učení a vyučování. Nejen tedy proces probíhající formou vyučování školského

typu, ale také výuku jazyků prostřednictvím samostudia, zdravotní osvětu a osvojování si dalších vědomostí a dovedností (Průcha, Veteška, 2012, s. 85). Ovšem Šauerová upozorňuje, že v případě edukace seniorů nehovoříme pouze o získávání nových poznatků a vědomostí. Edukace má za úkol nejen přispívat k rozvoji jejich znalostí, ale i pomáhat a povzbuzovat k smysluplnému prožití poslední etapy života a zkvalitnění průběhu stárnutí. Říká dále, že *„Edukace seniorů představuje komplexní širokospektrální interdisciplinární přípravu seniora na důstojné prožití poslední etapy jeho života“* (Šauerová, Vadíková, 2013, s. 7).

Pokud jsou tedy vzdělávací aktivity zaměřeny na seniory, je na místě hovořit spíše o edukaci, jelikož Průcha za edukaci považuje především celoživotní rozvoj osobnosti člověka (Průcha, Mareš, Walterová, 2003, s. 53).

Tomczyk však konstatuje, že: *„Vývoj v oblasti edukace nejstarší části populace nesouvisí ale výhradně s jednoduchým implementováním koncepce celoživotního učení do „vzdělávacího systému“* (Tomczyk, 2015, s. 56).

Upozorňuje na skutečnost, že i přes neustále rozšiřující se nabídky edukačních akcí, využívají tuto formu vzdělávání senioři jen zřídka, jak vyplývá z výsledků výzkumů zaměřených na oblast aktivit seniorů (Tomczyk, 2015, s. 56-57). Bohužel však blíže nespécifikuje, z jakých zdrojů a výsledků výzkumů tyto informace čerpá. Tomczyk také dále říká, že *„Při analýze otázky edukace seniorů je třeba zdůraznit, že organizované formy vzdělávání nejsou jedinou možností naučení se novým dovednostem a schopnostem. Naopak většina starších lidí získává vědomosti prostřednictvím tradičních sdělovacích prostředků (tisku, rozhlasu a televize), jež jsou relativně snadno dostupným a dosud nejpopulárnějším informačním zdrojem“* (Tomczyk, 2015, s. 56). Podobný názor zastává také Malewski, který říká, že z andragogického hlediska není podstatou edukace pouhé předávání informací vzdělavatele nevědomému. Nespočívá pouze v osvojení cizích

vědomostí. Jedná se o záměrný proces, jehož hlavním cílem je prostřednictvím dialogu vybudovat nový hodnotový žebříček účastníků. Jde o hluboké sebekritické poznání, jehož výsledkem je změna osobnosti, přičemž hlavním smyslem je změna chování vlivem vzájemných interakcí, prostřednictvím dialogu, na pozadí celoživotních zkušeností (Malewski, 1998, s. 135). Názory obou polských autorů korespondují s koncepcí andragogiky rozvíjené na Univerzitě Palackého v Olomouci. Jak uvádí Palán s Langerem, integrální andragogika vychází především z *„široké, sociologizující koncepce výchovy a vzdělávání jako sociálních jevů, které nezahrnují pouze vlastní vzdělávání dospělého jedince, ale i rozvoj v nejširším slova smyslu a především péči“* (Palán, Langer, 2008, s. 37). Také Mühlpachr upozorňuje, že v integrální andragogice jde zejména o uplatnění člověka ve všech oblastech společenského života v kontextu ekonomickém, kulturním i politickém (Mühlpachr, 2004, s. 131).

Edukace seniorů tedy není pouze předávání informací s cílem naučit seniory něčemu novému. V tomto edukačním procesu se jedná především o všestranný rozvoj osobnosti seniorů v nejširším slova smyslu, zejména o kultivaci jejich života. Pro zjištění nabídky edukačních akcí v rámci této práce, jsem však jako edukační akci definovala pouze takovou, která má organizovaný charakter. Edukace seniorů plní určité cíle, přičemž se nejedná pouze o cíle vzdělávací.

1.2.2. Cíle edukace

Jaké jsou však cíle seniorské edukace? Jak uvádí Kalvach *„Součástí cílevědomého úsilí při vytváření seniorům přátelského prostředí je nabídka volnočasových vzdělávacích, sociálních a pohybových aktivit“* (Kalvach, 2014, s. 48). Dále konstatuje, že *„Zvláště významná je podpora*

pohybových aktivit. Kromě volnočasových aktivit by měla být rozvíjena i sociální participace ve smyslu seberealizace a využití potenciálu starších lidí" (Kalvach, 2014, s. 48). Šauerová s Vadíkovou upozorňují, že cílem edukace je: *„spíše proměna motivační struktury člověka, proměna vytrvalosti a celková koncepce pojetí vlastního života* (Šauerová, Vadíková, 2013, s. 7).

Dvořáčková upozorňuje, že stáří se projevuje negativními změnami v několika oblastech lidského života. Jedná se o tělesné projevy stáří, psychické změny, změny sociální a změny v životní orientaci (Dvořáčková, 2012, s. 12-13). Cíle edukace lze rozdělit s ohledem na zmírnění uvedených negativních změn a na kultivaci a rozvoj osobnosti seniorů:

Zmírnění dopadů negativních změn – Beneš k této problematice říká, že: *„Vzdělávání seniorů má často charakter prevence, odstranění a kompenzace deficitů, cílem je udržení tělesných a intelektuálních sil*" (Beneš, 2008, s. 90). Cílem edukace je tedy zpomalit, či zastavit postup degenerativních změn.

Kultivace osobnosti – smyslem a cílem edukace je především kultivace osobnosti (viz. edukace seniorů). Průcha s Veteškou k tomuto říkají, že jde o kultivaci prostřednictvím smysluplné seberealizace. Říkají, že vzhledem k široké oblasti zájmového vzdělávání se mohou senioři zaměřit dle obsahu na *„problematiku všeobecně vzdělávací, technickou, kulturní, populárně naučnou, historickou, filozofickou, náboženskou, zdravotnickou, sportovní apod."* (Průcha, Veteška, 2012, s. 280).

Zvýšení kvality života – o skutečnosti, že edukace má vliv na zvýšení kvality života (viz. senior a kvalitativní faktory života) jsem již hovořila. Také Klevetová s Dlabalovou uvádějí, že edukace *„zlepšuje kvalitu života ve stáří a umožňuje plnohodnotný a nezávislý život osob vyššího věku*" (Klevetová, Dlabalová, 2008, s. 54). Kvalitu života seniorů však mohou

zvýšit i moderní technologie, jak potvrdila studie Ericsson ConsumerLab. Z výsledků prováděného výzkumu vyplynulo, že senioři ve věkové kategorii 65 – 75 let vnímají kladný vliv na kvalitu svého života zejména u komunikačních technologií, jelikož díky nim jsou v užším kontaktu se svou rodinou, přáteli, a cítí se být více v centru dění (Techmagazín, 2014).

Uspokojení vzdělávacích potřeb – někteří senioři neměli možnost studovat v průběhu svého aktivního pracovního života. Tito senioři vítají nabídku a možnost dalšího vzdělávání, například na univerzitách třetího věku. Jak uvádí Špatenková, o další vzdělávání mají zájem i lidé, kteří mnohdy neměli z důvodů ekonomických, sociálních či politických možnost složit ani maturitní zkoušku (Špatenková, 2011, s. 4). Také již zmiňované vzdělávání v oblasti výpočetní techniky a jazyků pomůže uspokojit vzdělávací potřeby seniorů (viz Tomczyk, 2015).

Uspokojení potřeby seberealizace – lze realizovat také prostřednictvím hobby a dalších zájmových činností, kterým se senior věnuje výhradně pro vlastní uspokojení z vykonávané činnosti, či vytvoření konečného produktu. Pávková dělí tyto zájmové aktivity na pracovní-technické, které zahrnují všechny formy modelářství, práci s technikou a fotografování, dále na přírodovědně-ekologické činnosti - týkající se chovatelství a pěstitelství a estetickovýchovné - kterými jsou myšleny všechny výtvarné techniky, hudební produkce a tvořivé ruční práce (Pávková, 2014, s. 70-73).

Zvýšení fyzické zdatnosti - Je vhodné, aby se senioři věnovali přiměřenému tělesnému pohybu v rámci svých zdravotních možností. Nemusí se soustřeďovat na maximální sportovní výkony, a pokud je dosavadní vykonávané fyzické aktivity vyčerpávají, měli by si vybrat adekvátní druh pohybu pro celkové udržení kondice. Tento názor

potvrzuje Šauerová, která upozorňuje že *„Nabídka aktivit k celostnímu zatěžování organismu je prostředkem k pozitivnímu ovlivnění psychiky a k posílení sebedůvěry ve vlastní schopnosti. Nedokonalé sebeovládání a nedostatek důvěry k vlastnímu tělu vedou k negativním životním postojům člověka. Nabídkou pohybově-relaxačních programů lze tento stav pozitivně ovlivňovat“* (Šauerová, Vadíková, 2013, s. 231). V případě sportovních aktivit tedy nejde pouze o zvyšování či udržení fyzické kondice, ale i o vliv těchto aktivit na pozitivní psychické naladění seniora.

Dosažení pozitivních psychických změn - jde především o to, aby účast na jednotlivých aktivitách seniorům přinášela pocit uspokojení. Jak potvrzuje Šauerová *„Nezbytnou součástí edukace seniorů je rovněž působení na psychické uspokojení, radost, prožitkovost, posílení vůle“* (Šauerová, 2013, s. 232). Psychika úzce souvisí s vnímáním vlastního života, přičemž cílem edukace je již výše zmiňované zvýšení kvality života.

Navázání a rozvoj sociálních kontaktů - senioři mají také potřebu sociálních kontaktů. Po odchodu do penze zpřetrhají řadu sociálních vazeb, a jak již bylo řečeno, mohou trpět pocitem osamění. Dvořáčková proto říká, že je pro ně důležité navázat kontakt nejen s rodinou, ale i vzájemnou interakci se svým okolím (Dvořáčková, 2012, s. 48).

Využití volného času – cílem edukace není snaha o pasivní dožití poslední etapy života, ale smysluplné využití zbývajících času. S tímto názorem souhlasí také Šerák, který upozorňuje na skutečnost, že: *„Problematickým faktorem je i kvalitní naplnění volného času, kterého má důchodce často nadbytek“* (Šerák, 2009, s. 192). Pokud Šerák hovoří o vyplnění volného času, je otázkou jak vlastně definovat volný čas, když někdo by mohl říci, že senioři mají pouze volný čas, pokud nejsou i nadále v pracovním procesu. Pávková uvádí, že volný čas je *„doba*

svobodné volby činností (člověk dělá to, co chce, ne to, co musí), zvolené činnosti jsou pro člověka příjemné, přinášejí potěšení, radost“ (Pávková, 2014, s 11-12). Problémem trávení volného času seniorů se zabývá také Haškovcová, která říká že „V každém věku je dobré pamatovat na hodnotný způsob trávení volného času. Konstatovali jsme, že seniori nemají čas, ale současně ho mají „nekonečně“ mnoho. Mohou jej „prošustrovat“, nebo jej kvalitně využívat. Důležitá je nikoliv nahodilost, ale důrazně strukturovaný program“ (Haškovcová, 2010, s. 178-179).

O důležitosti vyvíjet jakoukoliv smysluplnou činnost v důchodovém věku hovoří i. Jan Lorman, zakladatel i ředitel spolku Život 90, který se „snaží lidem dokázat, že finále života rozhodně nemusí být jen „opruz“ plný hořkosti a beznaděje. Jak ale rychle podotýká, „bez přijetí odpovědnosti sami za sebe slunné stáří raději nečekejte.“ „Jakmile se člověk ponoří do samoty, začne odhazovat všechno, co ho z té samoty ruší a postupně ořezává svůj život kousek po kousku, až z něho zbyde jen taková ohlodaná kost... To pak bývá začátek degenerativních změn organismu. Nemáte žádné impulsy, přestanete potřebovat mozek a vlastně se uložíte k takovému zimnímu spánku“ (Karlasová, 2015).

Nabídka vhodných edukačních aktivit může nabídnout seniorům právě toto vytrhnutí z letargie a nečinnosti. Do prováděného výzkumu proto zahrnují takové akce, které plní výše uváděné edukační cíle. Nejsou to tedy pouze cíle vzdělávací. Jde především o smysluplné trávení volného času, a zejména rozvoj osobnosti seniorů v co nejširší oblasti.

1.2.3. Formy edukačních aktivit pro seniory

Edukační aktivity pro seniory mohou mít více forem. Šerák uvádí, že většina seniorských aktivit má zájmový charakter (Šerák, 2009, s. 183).

K problematice tohoto zájmového vzdělávání uvádí Průcha a Veteška, že toto vzdělávání „zahrnuje širokou oblast organizované i neorganizované edukace podle osobních zájmů a potřeb jedinců“ (Průcha, Veteška, 2012, s. 280). Edukační akce lze rozdělit do několika tematicky zaměřených oblastí, s nimiž dále pracuji při zjišťování nabídky edukačních akcí.

Osvětové přednášky a vzdělávací kurzy

Pod pojem osvěta lze zařadit dle Průchy a Vetešky „veškeré výchovné a vzdělávací mimoškolní aktivity zaměřené na celou populaci. Cílem je podněcovat a zvyšovat kulturní a vzdělanostní úroveň všech vrstev obyvatelstva“ (Průcha, Veteška, 2012, s. 189). Co se týká vzdělávacích kurzů a dalších vzdělávacích akcí, jejich hlavním cílem je zejména zprostředkovat a předat účastníkům nové informace. Palán v Andragogickém slovníku uvádí, že vzdělávací akce je „*Forma (konkrétní podoba) promyšleného, plánovitého a organizovaného vzdělávacího působení jednotlivců, skupin nebo institucí, jehož cílem je předávání edukační informace (vědomostí, dovedností, názorů a postojů)*“ (Palán, n.d.) Proto mezi tyto osvětové aktivity můžeme zařadit například kurzy počítačové gramotnosti, přednášky podporující rozvoj finanční gramotnosti, přednášky s tématy zdravotní osvěty a související se zdravým životním stylem a dále přednášky směřované například na posilování bezpečnosti seniorů. Širokou nabídku ucelených souborů vzdělávacích aktivit realizují zejména Univerzity třetího věku a Akademie třetího věku, kde si studenti mohou zvolit vzdělávací obory a studované předměty dle svých zájmů. Do této kategorie můžeme zařadit i další odborné poradny pro seniory, či spotřebitelské a právní poradny.

Kulturní a společenské akce

Účast na těchto aktivitách pomáhá všestranně rozvíjet osobnost člověka nejen v seniorském věku. Tyto akce nejsou cíleně zaměřeny na seniory,

ale bývají seniory navštěvovány. Kesner uvádí, že účast na těchto aktivitách „do určité míry má vliv na prevenci sociálně patologického jednání, ale má rovněž přímé souvislosti se vzdělaností“ (Kesner, 2005, s 93). Píše však dále, že je sice skeptický k názoru, že kultura může proměnit člověka v lepší bytost, ale věří „v transformační potenciál uměleckého či kulturního prožitku a schopnost vysoké kultury v pravém slova smyslu jejího příjemce kultivovat“ (Kesner, 2005, s 93). Lze tedy souhlasit s tím, že kulturní a společenské akce pomáhají kultivovat život seniorů, mají stimulační funkci, nabízejí smysluplné využití volného času, umožňují potkávat se s dalšími lidmi, čímž dochází k vytržení seniorů z jejich izolace od okolního světa. Nejčastěji se jedná o návštěvy divadelních představení, koncertů, besed, návštěvy muzeí a výstav.

Výtvarné a zájmové kroužky

Jak Holcerová s Dvořáčkovou uvádějí, tyto rukodělné a výtvarné aktivity pomáhají rozvíjet tvořivost a fantazii, podporují udržení jemné motoriky, dále pomáhají trénovat trpělivost, přinášejí pocit uspokojení z dokončeného výrobku, přinášejí navázání a rozšíření sociálních kontaktů a pomáhají smysluplně vyplnit volný čas. Kladným vlivům těchto rukodělných činností na rozvoj osobnosti jedince se věnuje samostatný obor Arteterapie, která pomáhá seniorům přizpůsobit se nové životní situaci, vyrovnat se s úbytkem tělesných sil, ztrátou zdraví a ztrátou sociálních kontaktů (Holcerová, Dvořáčková, 2013, s. 52).

Turistika a cestování

Jak uvádí Haškovcová, „V posledních letech senioři hojně využívají rozsáhlé nabídky k tuzemské nebo zahraniční turistice. České cestovní kanceláře uvádějí, že už dnes tvoří 10% všech „organizovaných turistů“ právě senioři“ (Haškovcová 2010, s. 180) Této situaci se přizpůsobila většina cestovních kanceláří a nabízí poznávací zájezdy se školenými průvodci po

zajímavých destinacích nejen v zahraničí, ale také v České republice. V těchto případech dochází ke kombinaci poznávání a navazování nových sociálních kontaktů. Při jednom z osobních setkání v rámci dotazování se mi jedna seniorka svěřila, že se hrozně bála létat letadlem. Nikdy nechtěla letět, co kdyby letadlo spadlo. Se svou sestrou se však rozhodly, že se k moři prostě podívat chtějí a kdyby s nimi náhodou to letadlo spadlo, tak se ve svém věku již nemusí bát o život, jelikož jej prožily pěkně. Obě mají více jak sedmdesát let, tak se rozhodly, že vlastně o nic tak hrozného nejde. A opravdu si společnou dovolenou za mořem dopřály. Paní se mi svěřila, že na sebe měla zlost, že se k tomuto kroku neodvážila dříve, když ji manžel na takou dovolenou mnohokrát lákal. Teď se odhodlala k tomu splnit si sen i za manžela. Paradoxně - stáří jí dodalo odvalu létat (osobní sdělení ze dne 17. prosince 2015).

Pohybové aktivity

Přiměřený pohyb je pro lidské zdraví velmi důležitý a nejinak je tomu i v seniorském věku. „*Starší lidé, kteří se denně věnují aktivnímu pohybu aspoň dvacet pět minut, potřebují méně léků a bývají méně často hospitalizováni*“ (Černohorská, 2014). Naštěstí dnes již některá fit centra začínají nabízet rehabilitační cvičení pro starší cvičence. Nejčastěji však tyto cvičení vhodné svým zaměřením pro seniory nabízí TJ Sokol, případně je organizují i samotné Kluby pro seniory či Univerzity třetího věku.

1.2.4. Pořadatelé edukačních akcí pro seniory

Na pořádání edukačních aktivit se podílí řada různých institucí, jen některé z nich se však věnují jmenovitě pouze seniorskému vzdělávání

a těmto bych se chtěla věnovat úvodem. Realizátory dalších aktivit, které jsou svým zaměřením také vhodné a zajímavé pro seniory, lze zařadit do následujícího výčtu pořadatelů edukačních akcí.

Univerzity třetího věku – U3V

Velkou úlohu ve vzdělávání seniorů hrají zejména Univerzity třetího věku probíhající na většině vysokých škol v rámci celé republiky, označované jako U3V. V rámci České republiky se může pyšnit prvenstvím založení U3V v roce 1986 právě Univerzita Palackého v Olomouci (U3V UPOL, ze dne 30.10.2016). V následujících letech začaly vznikat tyto univerzity třetího věku v Praze a na dalších vysokých školách. Studium U3V při Univerzitě Palackého v Olomouci probíhá následujícím způsobem: *„Standardní délka studia na U3V je tři roky. Studium na Univerzitě třetího věku při Univerzitě Palackého v Olomouci je modulově sestaveno. První modul tvoří 1. ročník, který je informačně motivačně koncipován a jeho hlavním cílem je orientace a adaptace posluchačů U3V“* (U3V UPOL, ze dne 30.10.2016). V dalším modulu si vybírají účastníci specializované běhy, dle oblasti svého zájmu (U3V UPOL, ze dne 30.10.2016).

.

Virtuální univerzity třetího věku – VU3V

Specifickou formou edukace jsou také virtuální univerzity třetího věku, označované zkratkou VU3V, které jsou dostupné seniorům v místě jejich bydliště. Hlavním realizátorem a garantem těchto VU3V je Provozně ekonomická fakulta České zemědělské univerzity v Praze (MPSV, 2013). Výuka probíhá v konzultačních střediscích, která mohou být zřízena například při obecních úřadech, knihovnách, klubech pro seniory a podobně. Tato forma je vhodná zejména pro seniory, kteří nemohou

díky špatné dopravní dostupnosti či zdravotnímu stavu navštěvovat akce pořádané v místě sídla univerzity. *„Nedílnou součástí VU3V je saturace sociálních potřeb seniorů a podpora komunitní činnosti. Dílčím cílem VU3V je obohatit stávající prezenční výuku U3V na vysokých školách o témata z jiných univerzit“* (Špatenková, Smékalová, 2015, s. 96).

Akademie třetího věku – A3V

Jistou obdobou těchto univerzit třetího věku jsou Akademie třetího věku, které nejsou pořádány přímo vysokými školami, ale probíhají pod záštitou různých institucí. Nejčastěji se jedná o jednorázové akce tematicky zaměřené. Špatenková a Smékalová upřesňují, že *„Obsahové zaměření akademií třetího věku se netýká jen samotného studia, ale i doplňujících aktivit zájmových a pohybových, jako jsou například i turistika, exkurze či kultura a umění, čímž je umožněno vzdělávání na všeobecně přístupné úrovni“* (Špatenková, Smékalová, 2015, s. 94).

Univerzity volného času – UVČ

O těchto univerzitách volného času Špatenková a Smékalová uvádějí, že posluchačem Univerzity volného času se může stát každý občan, starší 18 let. Nabízí tedy vzdělávací příležitosti nejen seniorům, ale všem občanům. *„Univerzity volného času (UVČ) představují formu systematického zájmového mezigeneračního vzdělávání. Aby se skutečně jednalo o „univerzity“, měly by být zřizovány, organizovány nebo garantovány nějakou konkrétní vysokou školou“* (Špatenková, Smékalová, 2015, s. 94).

Experimentální univerzity pro prarodiče a vnoučata

Jedná se o specifickou formu vzdělávání mezigeneračního charakteru. První vzdělávací projekt tohoto typu byl realizován na Univerzitě Karlově v Praze v akademickém roce 2004/2005. Obdobně koncipovaný projekt na upevnění mezigeneračních vztahů probíhá také *„na Univerzitě třetího věku při Univerzitě Palackého v Olomouci, kde se*

tento mezigenerační program jmenuje „Přiveďte si svého vnuka,“ (Špatenková, Smékalová, 2015, s. 95).

Kluby pro seniory

Jsou specifickou organizací přispívající k edukaci seniorů. Bývají ve většině případů dostupné v místě bydliště seniora, díky čemuž se potkávají starší lidé, kteří se již do jisté míry alespoň částečně znají. Díky této skutečnosti bývá snazší pro nového člena začlenit se do této skupiny seniorů. Jak uvádí Špatenková, tyto kluby *„přispívají k plnohodnotnému trávení jejich volného času. Vzdělávací činnost klubu seniorů má široký záběr, edukační aktivity na úrovni těchto klubů mají zpravidla zájmový a jednorázový charakter“* (Špatenková, Smékalová, 2015, s 99). Kluby pro seniory kromě pravidelných setkání pořádají dle zájmů svých členů různé přednášky, odborné besedy, zájezdy, návštěvy koncertů a divadel, ale zejména zprostředkovávají sociální kontakt pro jednotlivé seniory. V mnoha městech probíhá úzká spolupráce místní samosprávy a klubů pro seniory.

Sociální služby a domovy pro seniory, poskytující aktivizační služby

Domovy pro seniory, denní stacionáře pro seniory a chráněné bydlení pro seniory jsou častým poskytovatelem aktivizačních služeb. *„Posláním sociálně aktivizačních služeb je napomáhat seniorům k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností a podporovat jejich sociální začleňování. Služba zejména nabízí příležitost k setkávání se, získávání potřebných a zajímavých informací a udržování dobré kondice prostřednictvím zájmových a vzdělávacích činností“* (Sociální služby Šternberk). Nabídka edukačních akcí v rámci těchto aktivizačních služeb je směřována jak

k seniorům pobývajícím v některém ze sociálních zařízení, ale i k seniorům žijícím mimo tato pobytová zařízení, pokud o ně jeví zájem. Velikou výhodou je, že se mohou těchto pořádaných akcí zúčastnit ti senioři, pro které by bylo nemožné ze zdravotních důvodů docházet na edukační akce pořádané pro veřejnost dalšími organizátory podobných akcí.

Další pořadatelé kulturních, společenských a dalších volnočasových akcí: Mezi pořadatele těchto akcí zahrnuji pro účely analýzy nabídky edukačních akcí: divadla ve větších městech, městské kluby a městská kulturní zařízení, muzea, knihovny, obecní úřady a různé spolky. Jedná se o pořadatele takových akcí, které mají edukačním charakterem v širším slova smyslu (viz. edukace), plní některý z cílů edukace (viz. cíle edukace) a mají odpovídající formu (viz. formy edukačních aktivit pro seniory).

Také MPSV uvádí tyto organizátory jak pořadatele akcí vhodných pro seniorskou edukaci (MPSV, 2014). Podrobnějšímu výčtu a rozboru činností těchto organizátorů edukačních aktivit se budu věnovat v analýze nabízených aktivit v rámci vybraných měst

1.2.5. Bariéry a motivace působící v edukaci seniorů

Někdy však ani široká nabídka edukačních aktivit a snaha pořadatelů nepřiměje seniory k účasti, pokud nejsou sami vnitřně motivováni, nebo pokud existují bariéry bránící seniorům v účasti na nich. Bariérami v edukaci jsou označovány všechny skutečnosti bránící seniorovi zúčastnit se pořádané akce.

S některými bariérami se dokáží senioři vypořádat a eliminovat jejich negativní vliv, jiné jim zcela znemožňují zúčastnit se těchto pořádaných

akcí. Tyto bariéry v edukaci seniorů souvisí jak s vnitřními, tak i s vnějšími příčinami.

Špatenková a Smékalová dělí druhy bariér ve vzdělávání podle Petřkové na:

Informační bariéry může docházet k situacím, že se k seniorům nedostanou informace o realizovaných aktivitách. Tato skutečnost souvisí se schopností využívat informační technologie,

situační bariéry - tento typ bariér souvisí s aktuální životní situací seniorů, s nedostatkem finančních prostředků, zdravotním stavem, nedostatkem volného času souvisejícím s péčí o nemocného partnera, hlídáním vnoučat, s dopravní nedostupností a podobně,

psychologické bariéry tento typ bariér je tvořen nízkou motivací k sebevzdělávání, nízkým sebepojetím jedince, strachem z neznámého prostředí a kolektivu, obavou z negativního přístupu vzdělavatelů či organizátorů,

andragogické bariéry patří k nim předchozí úroveň vzdělání, typ absolvované školy, předchozí negativní zkušenosti se vzdělávacími institucemi,

organizační bariéry týkají se jak samotné nabídky aktivit, tak i formy, časového harmonogramu, vhodnosti výběru místa vzdělávání a podobně (Petřková 2006, cit. dle Špatenková, Smékalová 2015, s. 80-82).

Některé z výše uvedených bariér lze překonat snáze, u dalších je to již těžší. Co se týká informačních bariér, lze je částečně odstranit vhodným způsobem inzerování akcí ve směru k seniorům. Ne všichni senioři dokáží využívat informační technologie a proto je potřeba inzerovat nabízené aktivity dalšími způsoby. Situační bariéry lze překonat v řadě případů také. Mnoho aktivit je pořádáno bez vstupného, případně je

hrazen jen symbolický poplatek. Důležité však je, aby senioři o těchto aktivitách věděli, proto jsou situační i informační bariéry často úzce provázány. Psychologické bariéry se však odstraňují obtížněji, i když v tomto směru mohou být výrazně nápomocní blízcí členové rodiny a přátelé, kteří mohou seniorovi dodat odvalu a chuť zúčastnit se pořádaných akcí. Adler nám vysvětluje, proč je tak důležité odstranit psychologické bariéry a zabránit sociální izolaci seniorů. Jak uvádí, je jednou z nejsilnějších lidských přirozeností sdružovat se a žít v různých společenských uskupeních, jelikož nám to pomáhá přemáhat pocit osamění, méněcennosti a nedostatečnosti (Adler 1999, s. 23-25). Podobný názor zastává také Kolibová, která říká že: *„Na straně společnosti je nutné posilovat míru soběstačnosti jedince a podporovat procesy aktivního stárnutí. Avšak bez aktivního přístupu jedince je aktivní stáří nemožné“* (Kolibová, 2013, s. 13). Vyzdvihuje tedy důležitost vlastního aktivního přístupu seniora. Na rozhodnutí, zda se senior zúčastní či neúčastní pořádané akce, má však vliv celá řada faktorů. Dvořáková nás proto upozorňuje, že bychom vždy měli akceptovat skutečnost, že někteří senioři si vybrali dobrovolně svou sociální izolaci a na nás je, abychom jeho životní volbu plně akceptovali (Dvořáková 2012, s. 16). Otázkou tedy je, zda je v našich silách podpořit zájem seniora o pořádané aktivity, či nikoliv. V ideálním případě může seniorovi pomoci udělat první krok kdokoliv z jeho blízkého okolí, případně může být tímto prvotním impulsem pozvání na podobnou aktivitu ze strany obce či místního klubu seniorů. Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí proto také věnuje pozornost mezigeneračním vztahům a rozvoji mezigenerační spolupráce, aby nedocházelo k separování seniorů od zbytku společnosti. Tato mezigenerační spolupráce by měla být upevněna zejména pořádáním vzdělávacích a kulturních aktivit a sportovních akcí. Jedním z cílů MPSV je zvýšit informovanost seniorů o zdravém životním stylu.

Tento Národní akční plán si klade za cíl zvýšit kvalitu života seniorů. Do plánování a realizace těchto aktivit navrhuje MPSV zahrnout obce, samosprávy, vzdělávací zařízení, knihovny a další dobrovolnické organizace (MPSV, 2014). Andragogické bariéry se odstraňují hůře, pokud senior nemá dostatek sebevědomí a silnou motivaci, aby překonal počáteční obavy z nepochopení a nezvládnutí probíraných témat. V poslední řadě organizační bariéry mohou odstranit samotní organizátoři akcí, pokud zvolí vhodný čas a místo konání jednotlivých akcí. Pro řadu seniorů může být problém chybějící bezbariérový přístup. Nejedná se přitom vždy o osoby na invalidním vozíčku. Pokud potřebuje senior k chůzi hole, je pro něj problém úzké schodiště či prostor konání nacházející se na kopci. Cílem organizátorů edukačních akcí pro seniory by vždy měla být eliminace bariér těchto organizačních bariér. Ráda bych ještě k tématu bariér uvedla pozitivní přístup dvaadevadesátileté ženy, která v rozhovoru pro knihu o seniorech uvedla, že denně cvičí jógu i jiná cvičení. Pravidelně chodí na procházky, kdy se ve svém momentálním špatném zdravotním stavu prochází alespoň s doprovodem na chodbě, nevysedává pouze doma, ale pohybuje se v rámci svých možností a naučila se umět si poručit (Klevetová, Dlabalová, 2008, s. 17). Životní postoj této ženy je ukázkou velké cílevědomosti a sebekázně. Je ukázkou toho, že když se chce, dají se překonat i bariéry bránící plnohodnotnému trávení volného času.

2. VÝZKUMNÁ ČÁST

Cílem práce je- porovnat stávající nabídku edukačních akcí s poptávkou seniorů a zjistit, zda tato nabídka edukačních akcí odpovídá poptávce seniorů.

Aby bylo možné provést toto porovnání, analyzovala jsem nabídku edukačních akcí ve vybraných městech. Jako techniku sběru dat jsem zvolila analýzu dokumentů. Informace jsem čerpala zejména z elektronických zdrojů, především z internetových stránek jednotlivých měst, městských zpravodajů, internetových stránek jednotlivých organizátorů, výročních zpráv a z informací získaných z osobních rozhovorů s pořadateli edukačních akcí.

Pro analýzu poptávky edukačních akcí v seniorské populaci, jsem použila dotazník. Před započítím výzkumu poptávky jsem plánovala použít jako vhodnou metodu kvantitativního výzkumu. Již při předběžném výzkumu jsem však zjistila, že vhodnější ve vztahu ke zkoumanému vzorku populace je spíše smíšený design výzkumu, a to kvantitativní výzkum doplněný o volné odpovědi kvalitativního výzkumu, podle modelu QUAN- Qual, kombinované simultánně.

Výběr lokality

Jedná se o cílený výběr lokality. Pro výzkumné účely této práce jsem vybrala dvě sobě navzájem blízka města okresu Olomouc s počtem obyvatel vyšším než 5 tisíc, jelikož jsem předpokládala širší nabídku edukačních příležitostí ve větších městech. Jedná se konkrétně o města Litovel a Šternberk. Tato města jsou si dále podobná dalším parametrem, a to stejnou dojezdovou vzdálenost do krajského města.

Výběr výzkumného vzorku s ohledem na věk

Jedná se opět o cílený výběr výzkumného vzorku populace. Vzhledem ke skutečnosti, že mne zajímala nabídka a poptávka edukačních akcí pořádaných pro širší seniorskou veřejnost, oslovovala jsem v rámci výzkumu aktivnější seniory, kteří realizované akce navštěvují. Respondenti jsou obyvatelé starší 60 let (viz kapitola senior) Dále jsem dělila seniory s ohledem na kalendářní věk dle Dvořáčkové, do kategorií 60-74 let, 75-89 let a více jak 90 let. Toto další dělení jsem zvolila pro potvrzení-či vyvrácení předpokladu, že senioři ve věkové kategorii do 75 let jsou aktivnější v účasti na pořádaných edukačních akcích. Seniory pobývající v domovech pro seniory jsem do dotazníkového šetření nezahrnovala, jelikož v těchto zařízeních probíhá plánování a realizace edukačních aktivit s ohledem na stávající podmínky, věkové složení a zdravotní stav seniorů.

Velikost výzkumného vzorku

Celkově zodpovědělo otázky v rámci výzkumu v Litovli 78 seniorů a ve Šternberku 86 seniorů. Vzhledem k tomu, že jsem seniory převážně oslovovala osobně, nepodařilo se mi zejména z časových důvodů získat větší výzkumný vzorek. Pokud přepočtu počet respondentů k počtům seniorů v jednotlivých městech (z údajů Českého statistického úřadu), jedná se zhruba o 3% oslovených seniorů v obou městech.

Výběr edukačních aktivit

Jako edukační akci definuji aktivitu která má organizovaný charakter, plní některý z cílů edukační akce (viz kapitola cíle edukace) a má potenciál seniory nejen vzdělávat, ale také rozvíjet, kultivovat duševně či tělesně a celkově obohacovat. Tyto akce jsem rozdělila do jednotlivých kategorií (viz. formy edukačních aktivit pro seniory).

Výběr pořadatelů edukačních akcí

Ze zkušenosti, na základě předběžném průzkumu i dostupných zdrojů, jsem vybrala nejčastější organizátory jednotlivých edukačních akcí ve městech Litovel a Šternberk, dle předem stanovených kritérií (viz. pořadatelé edukačních akcí pro seniory).

Seniorkluby a sociální služby (jelikož v obou městech sociální služby poskytují zázemí místním senior klubům a v některých případech nabízí své služby v oblasti edukace či aktivizace).

Kulturní domy a městské kluby – které jsou hlavními pořadateli zejména v oblasti kulturních akcí a besed.

Městské knihovny – pořádající zejména besedy s autory knih.

Muzea – pořádající kromě výstav také komentované prohlídky, přednášky a další vzdělávací či osvětové aktivity.

TJ Sokol – je v rámci těchto měst hlavním organizátorem seniorských cvičení vedených odborným cvičitelem.

Průběh dotazníkového šetření

Před samotným započítím výzkumu jsem sestavila pracovní verzi dotazníku, abych ověřila přímo v terénu, zda je dostatečně srozumitelný. Dále jsem chtěla ověřit, zda některá z otázek v něm není zbytečná, či pro změnu zda některá nechybí. Po oslovení 20 seniorů jsem upravila dotazník a přeformulovala jednotlivé otázky do konečné podoby. V této fázi také došlo ke změně metody výzkumu, kdy jsem z čistě kvantitativního výzkumu přešla na výzkum kombinovaný a standardizovaný dotazník jsem doplnila o volné odpovědi. V průběhu předběžného průzkumu jsem objevila možný vztah mezi členstvím v klubech seniorů a častější účastí seniorů na pořádaných akcích. Pro jsem v rámci průzkumu zjišťovala, zda je souvislost mezi členstvím v klubech seniorů a celkovou aktivitou seniora.

Seniory jsem oslovovala převážně osobně, v rámci jejich schůzek v klubech pro seniory, na pořádaných kulturních akcích i na veřejnosti.

V průběhu svého předběžného průzkumu jsem zjistila, že se v obou městech mohou vyskytovat jisté bariéry, ovlivňující účast či neúčast seniorů na pořádaných akcích. Z tohoto důvodu jsem teoretickou část doplnila o vzdělávací bariéry.

Výběr výzkumných otázek pro dotazníkové šetření

V příloze číslo 1 je uveden vzor dotazníku, který jsem předkládala seniorům. V rámci výzkumu jsem hledala odpovědi na níže uvedené výzkumné otázky:

1. Jak často se účastní senioři pořádaných akcí?
2. Jaká věková kategorie seniorů je aktivnější v návštěvnosti pořádaných akcí?

Jak uvádí Mühlpachr, mladí senioři ve věkové kategorii do 74 let se dobře adaptují na penzionování a seberealizují se v rámci svého volného času (Mühlpachr, 2008, s. 21). Také Šerák uvádí, že pro seniory v etapě nazvané Třetí věk je charakteristická nezávislost a aktivita (Šerák, 2009). Těmito otázkami zjišťuji, zda se potvrdí vztah mezi aktivitou a věkem seniora a zda platí teoretické předpoklady.

3. Je rozdíl v návštěvnosti akcí u členů a nečlenů klubů pro seniory?

Tato možná souvislost mezi vyšší aktivitou členů klubů pro seniory vyplynula již při prováděném pilotním průzkumu v rámci dotazníkového šetření. Také Špatenková a Smékalová uvádějí, že kluby pro seniory umožňují setkávání seniorů podobného věku a zájmů. Dále tyto autorky uvádějí, že lze nalézt vztah mezi sociální aktivitou seniora, jeho životní pohodou a tato interakce slouží jako nástroj udržení vlastní identity seniora. (Špatenková, Smékalová 2015) Touto výzkumnou

otázkou ověřuji vztah mezi členstvím v klubu pro seniory a aktivitou seniorů v návštěvnosti pořádaných akcí.

4. Jaké druhy akcí senioři preferují ve výběru?

Cílem práce je porovnat stávající nabídku edukačních akcí s poptávkou seniorů a zjistit, zda tato nabídka edukačních akcí odpovídá poptávce seniorů. Pro porovnání nabídky s poptávkou je proto nezbytné zjistit poptávku seniorů a jimi preferované aktivity.

5. Vyhovuje seniorům množství nabízených akcí?

Národní akční plán si stanovil jako jeden z cílů navýšit množství akcí zaměřených na seniory. Touto otázkou zjišťuji, zda množství pořádaných akcí odpovídá edukačním potřebám seniorů.

6. Kde hledají senioři informace o pořádaných akcích?

Jedním z možných důvodů neúčasti je bariéra informační (viz. bariéry ve vzdělávání) Zjišťuji dotazováním, zda způsob inzerování pořádaných akcí odpovídá zdrojům, z nichž senioři čerpají informace o konání akcí.

7. Jaké jsou důvody seniorů k návštěvě pořádaných akcí?

Tato otázka souvisí s cíli edukačních akcí a s uspokojováním konkrétních individuálních potřeb seniorů, přičemž uspokojení těchto potřeb je jedním z cílů edukačních akcí.

8. Jaké jsou další bariéry bránící seniorům v účasti na pořádaných akcích?

Jak uvádí Špatenková a Smékalová, edukaci seniorů může ovlivnit řada bariér, které nesouvisí pouze s involučními změnami ve stáří (Špatenková, Smékalová 2015). Zajímá mne proto, s jakými bariérami v edukaci se musí vyrovnávat senioři v jednotlivých městech.

V poslední řadě budu věnovat prostor doplňujícím informacím, které jsem zjistila v průběhu dotazníkového šetření. Vzhledem ke skutečnosti, že s většinou respondentů jsem hovořila osobně, dozvěděla jsem se v rámci rozhovorů se seniory mnoho zajímavých doplňujících informací, o které bych chtěla výsledky výzkumu doplnit nad rámec původního dotazníku.

2.1. Analýza nabídky edukačních akcí

2.1.1. Litovel

Analýzu nabídky pořádaných akcí ve městě Litovel, jsem sestavila na základě zveřejněných informací zejména v Litovelských listech za rok 2015, které jsou elektronicky k dispozici na internetových stránkách města Litovel (Litovelské noviny, 2015). Pro analýzu dalších akcí jsem čerpala z internetových stránek jednotlivých organizací, zveřejněných výročních zpráv a elektronicky zveřejněných pozvánek na jednotlivé akce, z poskytnutých informací Senior klubu a jeho internetových stránek. Město Litovel patří k významným obcím okresu Olomouc. Ke dni 31.12.2014 mělo toto město 9 924 obyvatel, přičemž seniorů nad 65 let žilo v tomto městě 1 835 (Město Litovel, n.d. 2016).

Tabulka č. 1 Litovel – věkové složení obyvatel,

		Období: 31. 12. 2014		
		Celkem	Muži	Ženy
Počet obyvatel		9 924	4 901	5 023
v tom ve věku (let)	0-14	1 432	719	713
	15-64	6 657	3 399	3 258
	65 a více	1 835	783	1 052
Průměrný věk (let)		42,2	.	.
Kód: PU-MOSZV-DEMSTAV/1				

Zdroj: Český statistický úřad, Vše o území

Popis celkového prostředí

K městu Litovel je přidruženo 11 místních částí, přičemž samotná Litovel měla ke dni 1.1.2011 7 306 obyvatel (Město Litovel, 2016). Ve městě se nachází řada kulturních památek. Pro volnočasové aktivity nabízí toto město mnoho příležitostí. Je obklopeno CHKO Litovelské Pomoraví, které nabízí mnoho příležitostí k turistickým výletům a cyklistickým vyjížďkám. Přímo ve městě pak najdeme parky, rybníky, příležitosti k procházkám zejména pro ty obyvatele, kteří nemohou s ohledem na zdravotní stav absolvovat delší turistické trasy. Pro sportovní vyžití obyvatel se ve městě nabízí krytý bazén, venkovní koupaliště, sportovní hala a sokolovna, venkovní hřiště, sauna, bowling a vodácký areál s lezeckou stěnou. Obyvatelé města také mohou v Litovli navštěvovat řadu kulturních akcí, které nabízí Městský klub a zdejší muzeum (Město Litovel, 2016).

Hlavní organizátoři volnočasových akcí

Město Litovel nabízí svým obyvatelům a tedy i seniorům velmi širokou škálu zajímavých aktivit, a to zejména volnočasových. Do přehledu jsem vybrala nejvýznamnější pořadatele takových akcí, kteří mají odpovídající formu a naplňují cíle edukace.

Muzeum Litovel a Muzejní společnost Litovelska

Toto místní muzeum uspořádalo v roce 2015 kromě stálé expozice muzea pět tematicky zaměřených výstav. V budově zdejšího muzea našlo zázemí společenské sdružení Muzejní společnost Litovelska (dále jen MSL). Za symbolický poplatek 100 Kč ročně se jeho členové mohou účastnit zdarma pořádaných besed a přednášek pořádaných spolkem a členové mají volný vstup na výstavy v rámci stálých expozic muzea. Mezi hlavní činnosti spolku patří pořádání přednášek, besed, vycházek,

výletů a zájezdů, také pořádání společenských, kulturních a sportovních akcí (Muzeum Litovel, 2016).

Dle poslední zveřejněné výroční zprávy z roku 2014 má toto sdružení 83 řádných a 3 čestné členy. V průběhu celého roku toto sdružení pořádá řadu výstav, promítání, besed a zájezdů, hudební večery i sportovní akce. V roce 2015 sdružení uspořádalo dvě z pěti tematických výstav v prostorách muzea. Kromě těchto výstav sdružení zorganizovalo pět zájezdů, dvě tematické přednášky, jednu odbornou exkurzi, tři komentované vycházky, dvakrát vypomohli členové průvodcovskými službami při kulturních příležitostech v Litovli (Muzejní společnost Litovelska, 2015). Pořádané akce jsou jak svým zaměřením, tak i nízkou cenovou relací dostupné i pro seniory, kteří nejsou členy tohoto spolu. Vstupné na pořádané akce pro seniory-nečleny je 20 Kč, což je přijatelné i pro osamělé a hůře finančně zabezpečené seniory.

Městský klub Litovel

Toto zařízení nabízí občanům mnoho možností kulturního vyžití. V uplynulém roce uspořádalo řadu výstav, na jejichž expozice byl vstup volný, proto byly dostupné široké veřejnosti, tedy i seniorům. (Městský klub Litovel, 2016). Toto zařízení nabízí také možnost seberealizace v rámci Zájmové umělecké činnosti (dále jen ZUČ). Pokud se blíže podíváme na nabízené aktivity, najdeme zde velmi širokou nabídku činností - od amatérského divadla pro dospělé, dramatické a literární tvorby, sborový zpěv, amatérský klub fotografie a další aktivity (Městský klub Litovel, ZUČ, 2016). Toto kulturní zařízení dále organizuje řadu divadelních představení, koncertů, besed, přednášek, také cestopisných setkání a další společenské akce a workshopy. Tyto akce nejsou přímo inzerovány a pořádány jako akce pro seniory, mohou však být pro tuto skupinu obyvatel města zajímavé a cenově dostupné (MK Litovel, 2015).

Městská knihovna Litovel

Toto zařízení pořádá mimo standardních knihovnických služeb také kulturní akce. Většina je zaměřena tematicky spíše na děti a získávání nových mladých čtenářů, další akce jsou však již zajímavé pro široký okruh občanů. Jedná se zejména o cestopisné přednášky, autorská čtení a křesty knih. V roce 2015 však byly pro dospělé čtenáře uspořádány pouze 3 besedy (Městská knihovna Litovel, n.d).

Seniorklub Litovel

Tento klub je ve své činnosti velmi aktivní a pořádá mnoho akcí cílených konkrétně na své členy, tedy seniory. Množství a velká rozmanitost pořádaných akcí je zásluhou samosprávy klubu a jejího předsedy PhDr. Josefa Hubáčka. Samospráva tohoto Seniorklubu plánuje s dostatečným předstihem akce vždy na následující pololetí kalendářního roku. V současnosti má tento Seniorklub 292 registrovaných členů. Pokud se podíváme do souhrnné zprávy za uplynulý rok 2015, zjistíme, že klub zrealizoval 48 zajímavých akcí, kterých se zúčastnilo přibližně 1500 seniorů. Pravidelný počet účastníků na pořádaných akcích je mezi 40-50 seniory. Účast na tanečních odpoledních a divadelních představeních bývá vyšší, účastní se jich okolo 100 seniorů (Litovel Seniorklub, 2016).

Besedy

Klub uspořádal za tento rok 2015 celkem devět besed – ať již cestopisných, kulturních nebo vzdělávacích. Dále se konaly cestopisné besedy o Srí Lance, Jižní Koreji, Mexiku, Íránu, USA, Belize a Guatemale. Také proběhla beseda s paní Jarmilou Cholinskou – básnířkou narozenou v Litovli. Dále proběhla beseda o historii radniční věže, beseda s Klubem českých turistů a beseda o novinkách v dopravě.

Exkurze

Seniorklub zorganizoval v loňském roce pět exkurzí do blízkých firem a muzeí. Jeho členové navštívili litovelský pivovar, vápenku pana Vitoula, zavítali do firmy SEV Litovel, vyrábějící gramofony na špičkové úrovni. Také se podívali do Muzea harmonik a do depozitáře místního muzea.

Zájezdy

Členové navštívili zajímavá místa na Moravě. Podívali se Pevnosti poznání v Olomouci, olomouckých fortů, navštívili lázně Teplice nad Bečvou a Hranice na Moravě. Další výlet se konal do Velkých Losin, Ivančic a Náměště nad Oslavou.

Pohybové aktivity

Členové tohoto klubu se také zúčastnili čtyř cyklo výletů a jednoho pěšího výletu. Senioři mají také možnost navštěvovat dvakrát týdně v ranních hodinách krytý bazén při základní škole Vítězná v Litovli.

Kulturní akce

Členové Seniorklubu se zúčastnili také několika návštěv divadelních představení jak v Litovli, tak v Olomouci.

Společenská setkání

Vedení města Litovel seniorům zajistilo společenský prostor pro pravidelné schůzky v bývalé jídelně Domova pro seniory. V těchto nově vybavených prostorách probíhají nejen schůze samosprávy Seniorklubu Litovel, ale také pravidelná setkání jednotlivých řadových členů. Prostor je velmi pěkně vybaven a zařízen, má k dispozici i kuchyňku pro přípravu občerstvení na pravidelných schůzkách jeho členů. Kapacita poskytnutého prostoru je cca 50 seniorů. Toto zázemí vzniklo na základě spolupráce města se Seniorklubem, kdy město kladně reagovalo na avizované potřeby seniorů. Díky této oboustranné a aktivní spolupráci bývají organizovány i další společenská setkání a kulturní vystoupení

pro seniory. Jak jsem se mohla sama přesvědčit, na těchto akcích je velmi vřelá a přátelská atmosféra.

Vzdělávání

Kromě výše uvedených aktivit tento klub také organizoval v uplynulých letech kurz PC gramotnosti.

O většinu pořádaných akcí je mezi seniory velký zájem. Občas však bohužel dojde k situaci, že se nemohou některých kulturních akcí zúčastnit všichni, které nabídka akcí oslovila. Je to dáno jednak početním omezením například u autobusových zájezdů či návštěvy divadel a jednak tím, že akce jsou opravdu dobře vybírány, takže oslovují velký počet zájemců. Všichni členové samosprávy místního Seniorklubu pracují na připravovaných akcích s velkým nasazením a zaujetím. Podněty pro další plánování poskytují také řadoví členové Seniorklubu (Litovel Seniorklub, 2016). Jednotlivé připravované akce jsou dostatečně a různorodě avizovány. „Informace o těchto plánovaných akcích najdou zájemci jak na stránkách města pod záložkou Seniorklubu, tak v místních Litovelských novinách, na vývěškách ve vitríně v Husově ulici a v hlášeních místního rozhlasu. Dále klub prezentuje své aktivity v časopise Moravský senior a v Krajské radě seniorů,“ jak uvedl doktor Hubáček (osobní sdělení 17. prosince 2015). Tento klub je řízen a jeho akce propagovány na velmi vysoké úrovni, mohl by sloužit jako vzor a inspirace pro mnoho dalších klubů pro seniory.

Dům dětí a mládeže Litovel

I když je toto zařízení určeno především dětem a mládeži, pořádá mimo jiné i kurzy pro dospělé. Například bych ráda uvedla kurzy PC gramotnosti s názvem Počítače od A do Z -Kurz práce na PC i pro seniory (Litovel DDM, 2016). Z další nabídky je možno vyjmenovat například kurzy Cvičení pro ženy, Cvičení pro dobrou pohodu,

Keramiku pro dospělé, Tančíme retro a jazykové kurzy Angličtiny, Ruštiny, Němčiny a Francouzštiny pro dospělé (Litovel DDM, 2015).

TJ Sokol Litovel

Tato organizace nabízí mnoho možností sportovního vyžití vhodného i pro seniory. V nabídce je například zdravotní cvičení pro ženy a pilates. Dále zdejší organizace nabízí oddíl jógy. Pokud se někteří členové chtějí kromě pohybu věnovat také kulturnímu rozvoji, mají možnost stát se členy Divadelního odboru této místní organizace (Litovel TJ Sokol, 2016). Mužům seniorům je určen Oddíl věrné gardy. „Jde o kondiční cvičení mužů v seniorském věku. Cvičení zaměřená na zachování kondice, pohybové a míčové hry probíhají v zimních měsících v tělocvičně, v létě jezdí muži na cyklovýlety“ (Litovel TJ Sokol, 2016).

Další organizátoři

Kromě výše uvedených organizací působí ve městě Litovel široké spektrum svazů a dalších organizací, v nichž se mohou realizovat nejen senioři, ale i další občané. Jedná se například o Český rybářský svaz, Český svaz včelařů, Český svaz chovatelů, Českomoravský svaz chovatelů poštovních holubů, Šachový svaz, Klub modelářů Litovel, Klub českých turistů, Klub litovelského pétanque a další podobné organizace. Také zdejší fotoklub pořádá v průběhu roku několik tematicky zaměřených výstav. Jen v loňském roce jich fotoklub uspořádal celkem patnáct v Litovli a okolí. Nabídka těchto zájmových organizací je velmi rozmanitá, avšak nesplňuje jeden z vybraných parametrů – tedy aktivit pořádaných pro širokou veřejnost, proto jimi pořádané akce nebyly do celkového přehledu zahrnuty.

Výsledky analýzy pořádaných akcí ve městě Litovel za uplynulý rok 2015

Všechny zjištěné údaje o pořádaných akcích edukačního charakteru jsem shrnula v následující tabulce.

Tabulka č. 2 - Přehled uspořádaných akcí za rok 2015 ve městě Litovel

Výčet uspořádaných akcí ve městě Litovel	Seniorklub	Městská knihovna	Muzeum Muzejní spolek	Dům dětí a mládeže	Městský klub	TJ Sokol	Celkový počet akcí
Kulturní akce (koncerty, divadlo, výstavy, besedy)	15	3	1		76		95
Výtvarné a zájmové kroužky, workshopy				1	2		3
Přednášky vzdělávací, osvětové, exkurze	8		3		2		13
Nabídka pohybových aktivit	1*			2*		5*	8*
Výlety, cyklovýlety, zájezdy a org. vycházky	5		6		1	12	24
Trénink paměti							0
PC kurzy				1*			1*
Jazykové kurzy				4*			4
Jiné	15						15
* uvedená aktivita probíhá průběžně během roku							

Zdroj: vlastní zpracování.

Nejvíce nabízených aktivit je v oblasti kulturního vyžití. Jedná se o nabídku besed, přednášek, divadelních představení a koncertů. Řadu besed a přednášek uspořádali sami senioři v rámci Seniorklubu Litovel.

Na druhém místě co do počtu organizovaných akcí se umístily výlety, organizované vycházky a cyklovýlety

Třetí místo zaujímá kategorie „jiné aktivity“ kam byly zahrnuty zejména neformální setkání seniorů v rámci klubu seniorů Litovel a další akce nezařaditelné do konkrétních kategorií. Jednalo se zejména o akce, na nichž dochází k sociálním kontaktům s okolím a plní socializační funkci.

Na čtvrtém místě v pořadí se umístily dle četnosti akcí vzdělávací a osvětové přednášky a exkurze. Nejvýznamnějším organizátorem edukačních akcí ve městě, zaměřených konkrétně na seniory je velmi aktivní a dobře fungující Seniorklub Litovel.

2.1.2. Šternberk

Údaje pro analýzu nabídky edukačních akcí ve městě Šternberk jsem čerpala z internetových stránek jednotlivých organizací, zveřejněných výročních zpráv a Šternberských listů vydávaných v roce 2015, které jsou elektronicky dostupné na stránkách města Šternberk (Šternberské listy, 2015.)

Město Šternberk je v rámci okresu Olomouc druhým početně největším městem. K datu 31.12.2014 zde žilo 13 545 obyvatel, z tohoto počtu bylo 2 616 seniorů nad 65 let věku.

Tabulka č. 3- Šternberk – věkové složení obyvatel

Šternberk (okres Olomouc)			
Vybrané údaje za obec			
Výběr profilu a území			
Stav obyvatel			
Období: 31. 12. 2014			
	Celkem	Muži	Ženy
Počet obyvatel	13 545	6 564	6 981
v tom ve věku (let)			
0-14	2 004	1 037	967
15-64	8 925	4 459	4 466
65 a více	2 616	1 068	1 548
Průměrný věk (let)	42,5	.	.
Kód: PU-MOSZV-DEMSTAV/1			

Zdroj: Český statistický úřad, Vše o území.

Popis celkového prostředí

Správní území města Šternberk je tvořeno městem Šternberk a místními částmi Dalov, Chabičov, Krakořice a Těšíkov. V okolí města jsou ideální podmínky pro pěší turistiku a cyklistiku. V minulosti město proslulo výrobou hodin a dodnes nalezneme ve městě muzeum Expozice času, věnovanou této tematice. Významnou dominantou města je Státní hrad Šternberk. V jeho prostorách se nachází stálé expozice výstav. Poblíž hradu stojí augustiniánský klášter, v jehož prostorách se nachází stálá expozice obrazů, věžních hodin, textilních strojů a je nabízena prohlídka vinných sklepů. Kulturní zážitky dále nabízí Městská kulturní zařízení,

Handkeho občanské sdružení a Státní hrad Šternberk. Ve městě nalezneme řadu příležitostí pro sportovní vyžití, můžeme si vybrat od minigolfu po bowling. O další nabídku pohybových aktivit se stará zdejší TJ Sokol, Tenisový klub a další sportovní kluby. V letních měsících provozuje město venkovní koupaliště (Město Šternberk, n. d.).

Hlavní organizátoři akcí

Ve městě Šternberk působí řada organizátorů volnočasových akcí. Kritérium pro jejich výběr bylo pro validitu výzkumu shodné, jako pro město Litovel (viz. výběr organizátorů edukačních akcí)

Městská kulturní zařízení Šternberk

Tato příspěvková organizace (dále jen zkratka MKZ) je jedním z hlavních pořadatelů kulturních, volnočasových a vzdělávacích aktivit ve městě Šternberk. Mezi hlavní střediska této organizace patří Městský klub, Městská knihovna a muzeum Expozice času.

Kulturní dům a Městský klub

Tato zařízení jsou součástí MKZ Šternberk. Pořádají zejména kulturní akce v rámci města, a to besedy, koncerty, divadelní vystoupení a další společenská setkání a vystoupení. Toto zařízení umožňuje místním seniorům účastnit se studia Virtuální univerzity třetího věku (dále jen VU3V). Garantem studia je Provozně ekonomická fakulta České zemědělské univerzity v Praze. V rámci VU3V již proběhlo v minulosti několik běhů s tematickým zaměřením: Potraviny a spotřebitel, Barokní architektura v Čechách, Etika jako východisko z krize společnosti, Život a dílo Michelangela Buonarrotiho, Lidské zdraví, Kouzelná geometrie a Astronomie.

Městský klub

Nabízí další možnosti volnočasového vyžití. Zajímavá jsou představení zprostředkovaná v rámci Divadelního klubu. Tento klub zajišťuje předplatné a dopravu zájemců na představení do Moravského divadla v Olomouci. Tyto zájezdy na divadelní představení probíhají jedenkrát měsíčně. Klub přátel hudby v rámci tohoto zařízení funguje podobným způsobem. Zájezdy, které pořádá do Reduty v Olomouci, probíhají jedenkrát za dva týdny. Městský klub také pořádá pravidelné kurzy jógy, kdy cvičení nabízí třikrát týdně.

Městská knihovna

Toto zařízení pořádá kulturní akce s menší intenzitou oproti dalším složkám MKZ. Pro dospělé pořádá zejména besedy a křesty knih. Větší měrou se však věnuje akcím zaměřeným na děti a mládež. Pro tuto věkovou skupinu pořádá mnoho workshopů, animovaných programů, přednášek i besed.

Expozice času

Toto muzeum je kromě nabídky stálé expozice velmi významným organizátorem tematicky zaměřených výstav, ale i besed a dalších kulturních vystoupení. Dle poskytnutých informací zaměstnankyně Expozice času paní Lucie Bujasové je však cíleně přímo pro seniory pořádáno pouze několik akcí ročně. Každý měsíc je pořádáno posezení s dechovkou Šternberanka a bylo uspořádáno několik výstav tematicky zajímavých zejména i pro seniory (MKZ Šternberk, n. d.).

Klub českých turistů Šternberk

Tato organizace nabízí svým členům organizované výšlapy nejen po blízkém okolí. Z fotogalerie proběhlých akcí je zřejmé, že o tyto akce jeví zájem velké množství seniorů. Klub však nabízí kromě turistických výšlapů také zajímavé besedy. Partnerem tohoto klubu je MKZ Šternberk (Klub českých turistů Šternberk, n. d.).

TJ Sokol Šternberk

Tato organizace nabízí kromě členství v tradičních sportovních klubech také cvičení pro všechny věkové kategorie pod hlavičkou sokolské všestrannosti. Pokud mají cvičenci zájem, mohou si také například pronajmout za přijatelnou cenu na jednu hodinu stůl pro stolní tenis. Pro seniorky nabízí blok s názvem Cvičení pro starší ženy. Toto cvičení pro zvýšení pohyblivosti celého těla je přizpůsobeno s ohledem na zdravotní obtíže seniorek. Jedná se o cvičení s overbaly, cvičení na velkých míčích a powerbalech. Dále ženy cvičí s posilovacími gumami a dalším nářadím na podložkách (TJ Sokol Šternberk, n. d.).

Sociální služby města Šternberk a klub pro seniory

Tato příspěvková organizace má velmi široké pole působení. Zajišťuje mimo jiné chod azylového domu a domova pro seniory. Také dále zajišťuje domácí pečovatelskou službu díky středisku ošetrovatelské péče, půjčovnu kompenzačních pomůcek a aktivizační služby pro seniory. Tato organizace je ve městě Šternberk hlavním organizátorem aktivit zaměřených konkrétně na seniory. Toto zařízení má vhodnou polohu ve městě, bezbariérový přístup, je velmi moderně vybavené a poskytuje zázemí místnímu klubu seniorů. Tento klub však nespadá přímo pod sociální služby města Šternberk, organizuje si svou činnost sám. Pokud jeho členové potřebují pomoc s organizačním zajištěním zájezdů a podobně, jsou jim zaměstnanci sociálních služeb k dispozici. Budova sociálních služeb poskytuje klubu seniorů prostory pro pravidelné schůzky jeho členů. Klubovna je velmi pěkně zařízena, bohužel však nemá dostatečnou kapacitu. Nejen od seniorek v tomto klubu jsem při dotazníkovém průzkumu slyšela postesknutí, že se senioři nemohou potkávat na těchto pravidelných schůzkách v takovém počtu,

aby došlo k uspokojení zájmů všech, jelikož kapacita klubovny je malá a jiné větší prostory nemají senioři k dispozici.

Tato organizace poskytuje seniorům nad 60 let sociálně aktivizační služby. Zájemci o tyto aktivizační služby uzavřou se Sociálními službami města Šternberk smlouvu o poskytnutí těchto služeb, následně jsou zájemci zaregistrováni a mohou nabízené služby využívat. Poskytnutí těchto služeb aktivizačních služeb není zpoplatněno. Většina aktivit probíhá průběžně, doba konání kopíruje zhruba školní rok. Zájemci se přihlásí na konkrétní aktivitu, pokud se jedná o zájmové kluby, uhradí cenově přijatelnou platbu za konkrétní kurz. Následně se mohou účastnit zvolené aktivity po dobu celého kurzu. Aktivity probíhají s frekvencí 1 x týdně a cena jedné lekce se pohybuje v částkách dvacet až třicet korun za lekci. V současnosti tato organizace eviduje přibližně 150 aktivních evidovaných členů, kteří se účastní organizovaných aktivit. O nabízené akce je mezi seniory velký zájem a na většinu z nich je sestaven pořadník. Pořádá Klub práce s PC a internetem, Klub kultury a Klub angličtiny, jak mi sdělila Mgr. Blanka Jurdičová (osobní sdělení ze dne 2.12.2015). Dále organizace zprostředkovává dle potřeb seniorů pomoc a poradenskou činnost sociálního pracovníka. V rámci aktivizačních služeb organizuje kurzy Aktivizační cvičení pro seniory a Jógu pro zdraví. Velký zájem mezi seniory je o cvičení na míčích. Z oblasti sociálně terapeutické činnosti nabízí Klub ručních dovedností a trénink paměti (Sociální služby Šternberk, n. d.).

Výsledky analýzy pořádaných akcí ve městě Šternberk za uplynulý rok 2015

Souhrnné výsledky analýzy edukačních akcí jsem vyhodnotila v následující tabulce:.

Tabulka č. 4 - Přehled uspořádaných akcí za rok 2015 ve městě Šternberk

Výčet uspořádaných akcí ve městě Šternberk	Sociální služby a Seniorklub	Kulturní dům	Městská knihovna	Expozice času	TJ Sokol Šternberk	Celkem
Kulturní akce (koncerty, divadlo, výstavy, besedy)	2*	25	2	23		50
Výtvarné a zájmové kroužky, workshopy	2 *			1		1
Přednášky vzdělávací zdravotní, finanční gramotnost a jiné	2 *		1	7		8
Nabídka pohybových aktivit	2 *				1*	3
Výlety, cyklovýlety, zájezdy a organizované vycházky						
Trénink paměti	1 *					
PC kurzy	1 *					
Jazykové kurzy	1 *					
Jiné - kulturní klub, aktivizační služby, VU3V	2 *			* VU3V		
*uvedená aktivita probíhá průběžně a pravidelně během roku						

Zdroj: vlastní zpracování.

Na prvním místě v počtu pořádaných akcí se umístily kulturní akce, jejichž realizátorem je především organizace Městská kulturní zařízení města Šternberk.

Druhé místo zaujímají přednášky vzdělávacího a osvětového charakteru.

Porovnání výsledků analýzy nabídky realizovaných edukačních akcí ve městech Litovel a Šternberk

Pro porovnání nabídky edukačních akcí v obou městech jsem shrnula zjištěná data do celkové tabulky.

Tabulka č. 5 - porovnání nabídky edukačních akcí ve městech Litovel a Šternberk

	Litovel	Šternberk
Kulturní akce (koncerty, divadlo, výstavy, besedy)	85	50
Výtvarné a zájmové kroužky, workshopy	3	1
Přednášky vzdělávací, osvětové, exkurze	13	8
Nabídka pohybových aktivit	8	3
Výlety, cyklovýlety, zájezdy a org. vycházky	24	0
Trénink paměti	0*	1*
PC kurzy	1*	1*
Jazykové kurzy	4*	1*
Jiné	15	2*
* uvedená aktivita probíhá průběžně během roku		

Zdroj: vlastní tabulka.

Z výsledků analýzy vyplývá, že přesto že je město Šternberk co počtu obyvatel téměř o polovinu větší než město Litovel, tak realizovaných akcí edukačního charakteru, které jsou svým zaměřením vhodné také pro seniory, je podstatně méně než ve městě Litovel.

Na prvním místě v počtu realizovaných edukačních aktivit jsou v obou městech kulturní akce. V Litovli je však počet těchto akcí více jak o polovinu větší.

Pořadí dalších akcí, (co do četnosti konání), se však dále v obou městech od sebe navzájem liší. Některé aktivity pořádané ve městě Litovel, ve městě Šternberk zcela chybí. Jedná se například o organizované výlety, cyklovýlety, tematické zájezdy a organizované vycházky spojené s odborným výkladem.

Celkově je však množství pořádaných akcí ve městě Šternberk nižší, oproti městu Litovel. Je však také možné, že všechny pořádané akce

nejsou inzerovány a vyvěšovány na internetových stránkách a zveřejňovány ve zdrojích, z nichž jsem při analýze nabízených akcí čerpala. Tyto informační bariéry proto zjišťuji v rámci analýzy poptávky seniorů.

Celkové výsledky porovnání však potvrdily závěry zveřejněného Strategického plánu rozvoje kultury ve Šternberku na období 2013-2023. V tomto dokumentu je uvedeno, že v současnosti není kulturní nabídka ve městě dostatečně pestrá a je potřeba ji organizovat cíleně na konkrétní věkové a zájmové skupiny. Autoři tohoto plánu došli k závěru, že je třeba lépe zajistit koordinaci jednotlivých aktivit, jelikož často dochází ke kolizím jednotlivých akcí. V případě těchto programových kolizí pak dochází k rozmělnění návštěvnosti (Šternberk Strategický plán rozvoje kultury, 2015). Tento deficit edukačních akcí pro seniory potvrzují také zaměstnanci Sociálních služeb města Šternberk. Zaměstnankyně tohoto zařízení v rozhovoru potvrdila, že o realizované akce je velký zájem a na většinu akcí existuje pořadník. Organizátoři pak dohlíží na to, aby se zájemci z pořadníku spravedlivě střídali v možnosti navštěvovat nabízené aktivity (Jurdičová, osobní sdělen ze dne 2.12.2015).

Otázkou však zůstává, zda množství a druhy realizovaných edukačních akcí v jednotlivých městech, odpovídá poptávce seniorů po těchto aktivitách.

2.2. Analýza poptávky seniorů

Cílem práce je porovnat stávající nabídku edukačních akcí s poptávkou seniorů a zjistit, zda tato nabídka edukačních akcí odpovídá poptávce seniorů.

2.2.1. Výsledky dotazníkového šetření

V následujících tabulkách jsou podrobně zpracovány výsledky dotazníkového šetření, které proběhlo v uvedených městech Litovel a Šternberk. Mezi oslovenými seniory se mi nepodařilo oslovit žádného respondenta ve věkové kategorii 90 let a více. Tabulky 1-3 souhrnně vyhodnocují odpovědi na první tři otázky výzkumu.

1. Jak často se účastní senioři pořádaných akcí?
2. Jaká věková kategorie seniorů je nejaktivnější v návštěvnosti pořádaných akcí?
3. Je rozdíl v návštěvnosti akcí u členů a nečlenů klubů pro seniory?

Seniorům byla v dotazníku položena otázka tohoto znění:

Účastníte se nějakých volnočasových akcí?

Vzhledem k tomu, že senioři byli oslovováni osobně, bylo možné upřesnit a dovysvětlit, co je myšleno pojmem volnočasová akce.

Litovel

Tabulka č. 6 –

Litovel - frekvence účasti na pořádaných akcích s ohledem na členství v klubech seniorů a věk seniorů

	60-74		75-89		Σ
	Nečlen SK	člen SK	Nečlen SK	člen SK	
několikrát měsíčně	2	6		2	10
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	5,0	40,0		16,7	
Celkem % v uvedené věkové kategorii	14,5		16,7		
% ze všech odpovídajících respondentů	11,6				
max. 1x měsíčně	7	5	3	3	18
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	17,5	33,3	15,8	25,0	
% v uvedené věkové kategorii	21,8		19,4		
% ze všech odpovídajících respondentů	20,9				
občasné - méně než 4x ročně	20	4	8	5	37
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	50,0	26,7	42,1	41,7	
Celkem % v uvedené věkové kategorii	43,6		41,9		
% ze všech odpovídajících respondentů	43,0				
neúčastní se vůbec	11		8	2	21
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	27,5		42,1	16,7	
Celkem % v uvedené věkové kategorii	20,0		32,3		
% ze všech odpovídajících respondentů	24,4				
Počet respondentů ve věkové kategorii člen/nečlen SK	40	15	19	12	86
Počet respondentů ve věkové kategorii	55		31		86

Zdroj: vlastní tabulka.

1. Jak často se účastní senioři pořádaných akcí?

Většina seniorů uvedla, že jim vyhovuje menší frekvence účasti na pořádaných akcích. Uváděli dostatečnou frekvenci méně než 4x ročně. Téměř čtvrtina respondentů nepocituje žádnou potřebu účastnit se pořádaných edukačních akcí. Pokud uváděli senioři ve volných odpovědích důvody své neúčasti, shrnují je v odpovědích na otázku č 8 – bariéry ve vzdělávání.

2. Jaká věková kategorie seniorů je nejaktivnější v návštěvnosti pořádaných akcí?

Z výsledků vyplynulo, že aktivnější jsou senioři ve věkové kategorii 60-74 let. V Litovli se tak potvrdil předpoklad, že mladší senioři ve věku do 74 let jsou výrazně aktivnější.

3. Je rozdíl v návštěvnosti akcí u členů a nečlenů klubů pro seniory?

V četnosti návštěv pořádaných akcí v kategoriích několikrát měsíčně a maximálně 1x měsíčně jsou v obou věkových kategoriích aktivnější členové klubů pro seniory. Pokud se jedná o frekvenci návštěv méně než 4 x ročně, tam již není výrazný rozdíl mezi členy a nečleny klubů pro seniory. V mladší věkové kategorii seniorů 60 – 74 let je toto uváděné zastoupení nečlenů klubů pro seniory vyšší.

Šternberk

Výsledky dotazníkového šetření jsem vyhodnotila v následující tabulce:

Tabulka č. 7 - Šternberk - frekvence účasti na pořádaných akcích s ohledem na členství v klubech seniorů věk seniorů

	60-74		75-89		Σ
	Nečlen SK	člen SK	Nečlen SK	člen SK	
několikrát měsíčně	4			3	7
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	30,0			27,3	
Celkem % v uvedené věkové kategorii	13,3		6,3		
% ze všech odpovídajících respondentů	9,0				
max. 1x měsíčně	6	3	2	8	19
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	23,1	75,0	5,4	72,7	
Celkem % v uvedené věkové kategorii	30,0		20,8		
% ze všech odpovídajících respondentů	24,4				
občasné - méně než 4x ročně	12	1	6		19
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	46,2	25,0	16,2		
Celkem % v uvedené věkové kategorii	43,3		12,5		
% ze všech odpovídajících respondentů	24,4				
neúčastní se vůbec	4		29		33
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	15,4		78,4		
Celkem % v uvedené věkové kategorii	13,3		60,4		
% ze všech odpovídajících respondentů	42,3				
Počet respondentů ve věkové kategorii člen/nečlen SK	26	4	37	11	78
Počet respondentů ve věkové kategorii	30		48		

Zdroj: vlastní tabulka.

1. Jak často se účastní senioři pořádaných akcí?

Z výsledků průzkumu ve městě Šternberk vyplynulo z odpovědí respondentů, že se téměř 43% seniorů neúčastní vůbec pořádaných akcí. Oproti Litovli je toto číslo téměř dvojnásobné. Na druhém a třetím místě se pak umístily odpovědi s preferovanou frekvencí maximálně 1x měsíčně a občasné – méně než 4x ročně.

2. Jaká věková kategorie seniorů je nejaktivnější v návštěvnosti pořádaných akcí?

Větší zájem o účast na pořádaných akcích uváděli senioři ve věkové kategorii 60 – 74 let, i když v tomto případě je rozdíl mezi jednotlivými věkovými kategoriemi velmi malý.

3. Je rozdíl v návštěvnosti akcí u členů a nečlenů klubů pro seniory?

V četnosti návštěv pořádaných akcí jsou ve věkové kategorii 60-74 let výrazně aktivnější nečlenové klubů pro seniory. Naproti tomu ve věkové kategorii 75-89 let jsou v účasti aktivnější členové klubů pro seniory

Jaké druhy akcí senioři preferují ve výběru?

Litovel

Tabulka č 8 Litovel - seniory preferované druhy akcí

	60-74		75-89		Σ
	Nečlen SK	člen SK	Nečlen SK	člen SK	
kulturní akce	21	14	11	1	47
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	56,8	23,3	84,6	12,5	
% celkem ve věkové kategorii	36,1		57,1		
výtvarné kroužky	1	4			5
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	2,7	6,7			
% celkem ve věkové kategorii	5,2				
přednášky	5	11	1	4	21
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	13,5	18,3	7,7	50,0	
% celkem ve věkové kategorii	16,5		23,8		
pohybové aktivity	2	8		1	11
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	5,4	13,3		12,5	
% celkem ve věkové kategorii	10,3		4,8		
výlety a zájezdy	6	13	1	1	21
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	16,2	21,7	7,7	12,5	
% celkem ve věkové kategorii	19,6		9,5		
trénink paměti		3			3
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK		5,0			
% celkem ve věkové kategorii	3,1				
pc kurzy		1			1
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK		1,7			
% celkem ve věkové kategorii	1,0				
jazykové kurzy	1	1			2
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	2,7	1,7			
% celkem ve věkové kategorii	2,1				
jiné aktivity	1	5		1	7
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	2,7	8,3		12,5	
% celkem ve věkové kategorii	6,2		4,8		
počet celk. ve věkové kategorii člen/nečlen	37	60	13	8	
počet celkem ve věkové kategorii	97		21		118

Zdroj: vlastní tabulka.

Z tabulky je zřejmé, že největší zájem mají senioři o kulturní akce, následují přednášky a výlety se zájezdy, na dalším místě se umístily pohybové aktivity. O další druhy akcí je jen okrajový zájem.

Šternberk

Tabulka č. 9 – Šternberk - Senioři preferované druhy akcí

	60-74		75-89		Σ
	Nečlen SK	člen SK	Nečlen SK	člen SK	
kulturní akce	18	3	8	10	39
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	46,2	42,9	53,3	26,3	
% celkem ve věkové kategorii	45,7		34,0		
výtvarné kroužky	1			3	4
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	2,6			7,9	
% celkem ve věkové kategorii	2,2		5,7		
přednášky	6	3	4	8	21
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	15,4	42,9	26,7	21,1	
% celkem ve věkové kategorii	19,6		22,6		
pohybové aktivity	7	1	1	7	16
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	17,9	14,3	6,7	18,4	
% celkem ve věkové kategorii	17,4				
výlety a zájezdy	4		1	10	15
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	10,3		6,7	26,3	
% celkem ve věkové kategorii	8,7		20,8		
trénink paměti			1		1
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK			6,7		
% celkem ve věkové kategorii			1,9		
pc kurzy					
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK					
% celkem ve věkové kategorii					
jazykové kurzy	2				2
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	5,1				
% celkem ve věkové kategorii	4,3				
jiné aktivity	1				1
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	2,6				
% celkem ve věkové kategorii	2,2				
počet celk. ve věkové kategorii člen/nečlen	39	7	15	38	99
počet celkem ve věkové kategorii	46,0		53,0		

Zdroj: vlastní tabulka.

Stejně jako v Litovli, tak i ve Šternberku preferují senioři kulturní akce, na následujícím místě se umístily přednášky, pohybové aktivity, výlety a zájezdy. Další aktivity již stojí na okraji zájmu seniorů.

Celkové porovnání poptávky seniorů s ohledem na jednotlivé druhy akcí

Pokud porovnáme zájem seniorů o pořádané aktivity, zjistila jsem ve všech městech shodu v nejpreferovanějších aktivitách většiny respondentů.

Na prvních třech místech se umístily kulturní akce, které preferovalo v obou městech téměř 40% dotazovaných seniorů (39,8% v Litovli a 39,4% ve Šternberku).

Jako další nejvyhledávanější aktivitu uváděli senioři návštěvy odborných přednášek (v Litovli 17,8% a ve Šternberku 21,2% oslovených seniorů). Organizované výlety a zájezdy se těší také velké popularitě. Jedná se o zájezdy s odborným výkladem, často jsou spojeny s exkurzí či dalšími poznávacími aktivitami. Zájem o účast na těchto aktivitách potvrdilo (v Litovli 17,8 % a ve Šternberku 15,2%) seniorů. Senioři uváděli, že by se chtěli účastnit těchto aktivit i ve větší míře, ale většinou to z kapacitních důvodů není možné. Na dalších místech se umístily sportovní aktivity. Účast na těchto aktivitách uvedlo v Litovli 9,3% a ve Šternberku 16,2% seniorů. Na vyšší účasti seniorů mají zásluhu zdejší sociální služby, které nabízí rehabilitační cvičení pro seniory. Mezi dalšími pohybovými aktivitami často senioři uváděli ve volných odpovědích plavání, výlety na kole, jógu, různá rehabilitační cvičení a také cvičení na míčích. Šíře těchto pohybových aktivit je však značná, senioři uváděli také lyžování, bowling, petanque ale i fotbal, tanec i břišní tance. Všeobecně více se těmto aktivitám věnovali senioři ve věkové kategorii do 74 let, výjimkou je město Šternberk, kde bylo stejné zastoupení respondentů i u vyšší věkové kategorie. O PC kurzy nejevili ve větší míře oslovení senioři zájem. Tato skutečnost je jednak dána tím, že ve věkové kategorii do 74 let ovládá základy práce na PC poměrně

velká část seniorů, případně jejich partner. Řada seniorů také uvedla, že tento kurz absolvovala již dříve. Zbývající senioři necítili potřebu vyhledávat informace pomocí moderních technologií. Z informací Sociálních služeb Šternberk jsem se dozvěděla, že o jejich pořádané kurzy Klub práce s PC a internetem je velký zájem a musí na ně sestavovat pořadník. Tento rozpor s výsledkem průzkumu je zřejmě způsoben skutečností, že mezi oslovenými seniory nebyli cíloví zájemci o tyto kurzy, k čemuž mohlo vzhledem k celkovému počtu seniorů ve Šternberku, malou kapacitou v jednotlivých kurzech a počtem oslovených seniorům možné.

Podobná situace je u výuky cizích jazyků. Pokud se někteří z nich výuce jazyků věnují, je to z důvodu cestování, případně z toho důvodu, že jejich vnoučata vyrůstají v cizině a rádi by se s nimi domluvili jejich řečí. Konkrétně jedna seniorka při rozhovoru uvedla, že si z tohoto důvodu pořídila počítač, aby jeho prostřednictvím mohla komunikovat s rodinou v zahraničí. Výtvarné kurzy a kroužky preferovaly zejména ženy většinou v mladší věkové kategorii. Výjimkou je opět město Šternberk, kde tyto aktivity navštěvovaly i seniorky ve vyšší věkové kategorii. Oslovené ženy uváděly, že se věnují ručním pracím v klidu svého domova a necítí potřebu na tyto organizované aktivity docházet. Mezi jinými činnostmi, kterým se senioři věnují, byl uveden například rybolov – zejména u mužů, a také „chození na fotbal a hokej.“ Ženy často uváděly vycházky se svými psy, schůzky s kamarádkami, nordic walking, luštění křížovek, pobyt na chatě, výuka hry na klavír, šití patchworku, a další aktivity. Jedná se však o čistě relaxační aktivity, sloužící k relaxaci a odpočinku, které nemají organizovaný charakter. Naplňují však cíle edukace s ohledem na seberealizaci, trávení volného času, udržení sociálních kontaktů atd. (viz cíle edukace).

5. Vyhovuje seniorům množství a kapacita nabízených akcí?

Litovel

Odpovědi na otázku: Vyhovuje Vám množství nabízených akcí?

Tabulka č. 10 - Litovel – dostatečnost množství pořádaných akcí

	60-74		75-89		Σ
	Nečlen SK	člen SK	Nečlen SK	člen SK	
ano	29	15	12	9	65
ne					

Zdroj: vlastní tabulka

Odpovědi na otázku: Stalo se, že jste se nedostal na nějakou akci z kapacitních důvodů?

Tabulka č. 11 - Litovel – dostatečnost kapacity pořádaných akcí

	60-74		75-89		Σ
	Nečlen SK	člen SK	Nečlen SK	člen SK	
ano		5		4	9
ne	15	11	19	11	56

Zdroj: vlastní tabulka

V Litovli považují všichni respondenti množství pořádaných akcí za dostatečné. Subjektivně nevnímají nedostatek v jejich množství.

U otázky na dostatečnou kapacitu odpovědělo 9 respondentů, že se jim již stalo, že se nemohli nějaké akce zúčastnit z důvodu naplněnosti kapacity. Tyto situace se týkaly vždy zájezdů, kdy jsou organizátoři limitováni kapacitou autobusu.

Šternberk

Odpovědi na otázku: Vyhovuje Vám množství nabízených akcí?

Tabulka č. 12 – Šternberk – dostatečnost množství pořádaných akcí

	60-74		75-89		Σ
	Nečlen SK	člen SK	Nečlen SK	člen SK	
ano	18		7		25
ne	4	4	1	11	20

Zdroj: vlastní tabulka

Odpovědi na otázku: Stalo se, že jste se nedostal na nějakou akci z kapacitních důvodů?

Tabulka č. 13 - Šternberk – dostatečnost kapacity pořádaných akcí

	60-74		75-89		Σ
	Nečlen SK	člen SK	Nečlen SK	člen SK	
ano	2	3	2	11	18
ne	20		7		27

Zdroj: vlastní tabulka.

Ve městě Šternberk odpovědělo 20 ze 45 respondentů, že nejsou spokojeni s množstvím organizovaných akcí. Také v případě kapacity těchto akcí vyslovilo 18 z celkových 45 respondentů nespokojenost.

Pokud porovnáme jednotlivá města, jednoznačně ve městě Litovel jsou senioři spokojeni ve většině případů jak s množstvím, tak i s kapacitou pořádaných akcí.

Ve Šternberku vyslovili senioři nespokojenost jak s množstvím, tak i s kapacitou akcí, které jsou svým zaměřením vhodné i pro seniory.

6. Kde hledají senioři informace o pořádaných akcích?

Litovel

Tabulka č. 14 - Litovel - zdroje informací o pořádaných akcích

	60-74		75-89		Σ
	Nečlen SK	člen SK	Nečlen SK	člen SK	
tisk	36	8	9	14	67
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	60,0	34,8	52,9	63,6	
% celkem ve věkové kategorii	53,0		59,0		54,9
vývěsky a letáčky	15	3	3	1	22
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	25,0	13,0	17,6	4,5	
% celkem ve věkové kategorii	21,7		10,3		18,0
na internetu	9	3	2	1	15
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	15,0	13,0	11,8	4,5	
% celkem ve věkové kategorii	14,5		8,3		12,3
jiný zdroj		9	3	6	18
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK		39,1	17,6	27,3	
% celkem ve věkové kategorii	10,8		23,1		14,8
Počet odpovědí ve věkové kategorii člen/nečlen SK	60	23	17	22	
Počet odpovědí ve věkové kategorii	83,0		39,0		122,0

Zdroj: vlastní tabulka.

Ve městě Litovel hledají senioři informace o pořádaných akcích převážně v tisku. U seniorské věkové skupiny 60-74 let převládá u členů klubu seniorů jiný zdroj informací. V těchto případech uváděli senioři převážně jako zdroj informací další členy klubu seniorů, případně blízké přátele.

Šternberk

Tabulka č. 15 - Šternberk - zdroje informací o pořádaných akcích

	60-74		75-89		Σ
	Nečlen SK	člen SK	Nečlen SK	člen SK	
tisk	20		8	7	35
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	58,8		88,9	33,3	
% celkem ve věkové kategorii	54,1		50,0		52,2
vývěsky a letáčky	3			8	11
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	8,8			38,1	
% celkem ve věkové kategorii	8,1		26,7		16,4
na internetu	11		1	1	13
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	32,4		11,1	4,8	
% celkem ve věkové kategorii	29,7		6,7		19,4
jiný zdroj		3		5	8
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK		100,0		23,8	
% celkem ve věkové kategorii	8,1		16,7		11,9
Počet odpovědí ve věkové kategorii člen/nečlen SK	34	3	9	21	67
Počet odpovědí ve věkové kategorii	37		30		

Zdroj: vlastní tabulka

Ve městě Šternberk hledají senioři ve většině případů informace o pořádaných akcích převážně v tisku.

U seniorské věkové skupiny 60-74 let však převládá u členů klubu seniorů jiný zdroj informací. V těchto případech uváděli senioři převážně jako zdroj informací další členy klubu seniorů, vývěsky a letáčky, následuje tisk.

U seniorské věkové skupiny 75-84 let převládají u členů klubu seniorů jako zdroj informací vývěsky a letáčky, těsně následuje tisk.

7. Jaké jsou důvody – tedy motivace seniorů, k návštěvě pořádaných akcí?

Litovel

Tabulka č. 16 - Litovel – motivace seniorů k účasti na pořádaných akcích

	60-74		75-89		Σ
	Nečlen SK	člen SK	Nečlen SK	člen SK	
setkání s vrstevníky	11	13	3	9	36
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	37,9	61,9	37,5	69,2	
% celkem ve věkové kategorii	48,0		57,1		
Záliby a koníčky	2	4	2	1	9
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	6,9	19,0	25,0	7,7	12,7
% celkem ve věkové kategorii	12,0		14,3		
Chůť naučit se něco nového	1	2		2	
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	3,4	9,5		15,4	29,6
% celkem ve věkové kategorii	6,0		9,5		
Jiný důvod	15	2	3	1	
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	51,7	9,5	37,5	7,7	29,6
% celkem ve věkové kategorii	34,0		19,0		
Počet odpovědí ve věkové kategorii člen/nečlen SK	29	21	8	13	
Počet odpovědí ve věkové kategorii	50,0		21,0		

Zdroj: vlastní tabulka

Šternberk

Tabulka č. 17 - Šternberk – motivace seniorů k účasti na pořádaných akcích

	60-74		75-89		Σ
	Nečlen SK	člen SK	Nečlen SK	člen SK	
setkání s vrstevníky	9	3	8	11	31
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	33,3	42,9	80,0	84,6	
% celkem ve věkové kategorii	35,3		82,6		54,4
záliby a koníčky	14	1	2		17
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	51,9	14,3	20,0		
% celkem ve věkové kategorii	44,1		8,7		29,8
chůť naučit se něco nového	3	1		2	6
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	11,1	14,3		15,4	
% celkem ve věkové kategorii	11,8		8,7		10,5
jiný důvod	1	2			3
% ve věkové kategorii člen/nečlen SK	3,7	28,6			
% celkem ve věkové kategorii	8,8				5,3
Počet odpovědí ve věkové kategorii člen/nečlen SK	27	7	10	13	
Počet odpovědí ve věkové kategorii	34		23		57

Zdroj: vlastní tabulka

Pokud shrnu uvedené odpovědi na dotaz, proč se senioři účastní pořádaných akcí, v nadpoloviční většině případů bylo uvedeno setkání s vrstevníky. Zejména ovdovělé a osamělé seniorky uváděly, že jsou pro ně schůzky v rámci setkání v klubech pro seniory jedním z mála sociálních kontaktů se svými vrstevníky. Oslovení senioři potvrdili, že účast na pořádaných akcích jim pomáhá bojovat proti pocitu izolace a osamění, což potvrzuje názory odborníků na seniorskou problematiku v teoretické části této práce.

Ve Šternberku značná část seniorů uvedla jako důvod seberealizaci prostřednictvím svých zálib, v Litovli se tento důvod umístil až na třetím místě.

Poměrně málo odpovědí uvádělo, že je důvodem účasti naučit se něco nového, což je v rozporu s předchozími odpověďmi, a to že se senioři rádi a často účastní odborných přednášek. Tuto nesrovnalost vidím zejména ve skutečnosti, že si senioři sami neuvědomují, že se díky těmto přednáškám vlastně vzdělávají.

Mezi dalšími důvody k účasti na pořádaných akcích senioři uváděli potřebu změny, snahu vyhovět partnerovi nebo kamarádce, pokus změnit zaběhnutý stereotyp a podobně. Jedna seniorka například odpověděla, že si svou účastí na cestopisných přednáškách vynahrazuje skutečnost, že nikdy nemohla cestovat, a protože ráda poznává nové země a kraje, těmito návštěvami cestopisných přednášek si toto kompenzuje.

8. Jaké jsou konkrétní bariéry, bránící seniorům v účasti na pořádaných akcích?

Litovel

Tabulka č. 18 - Litovel- bariéry v účasti na pořádaných akcích

	60-74		75-89		Σ
	Nečlen SK	člen SK	Nečlen SK	člen SK	
nemá potřebu zúčastnit se	3	4	13	1	21
málo času	2	1	1		4
samotnému se mu nechce	3		2		5
chodí na schůzky s kamarády	5		3		8
hodně jiných koníčků	11				11
nedostatek času z důvodu přivýdělnku	2				2
péče o nemocného člena rodiny	2		1	1	
zdravotní stav	2		7	6	15
práce na domě či zahradě	3				3
zapomene si to poznačit	1				1
starost o vnoučata	2				2
raději pustí televizi	2				2
pozní čas konání			1		1
vysoká cena vstupného				1	1
bojí se většího počtu lidí			1		1

Zdroj: vlastní tabulka

Šternberk

Tabulka č. 19 -Šternberk- bariéry v účasti na pořádaných akcích

	60-74		75-89		Σ
	Nečlen SK	člen SK	Nečlen SK	člen SK	
nemá potřebu zúčastnit se	2		12		14
málo času	4	1			5
samotnému se mu nechce	2		1		3
chodí na schůzky s kamarády	3		1		4
hodně jiných koníčků	3				3
nedostatek času z důvodu přivýdělnku	2				2
péče o nemocného člena rodiny	2	1	1	1	5
zdravotní stav	2		18	5	25
práce na domě či zahradě	2		1		3
starost o vnoučata	1				1
raději pustí televizi	1		2		3
pozní čas konání			2	2	4
vysoká cena vstupného	3		4	1	8
chybí bezbariérové přístupy	1	4	7	11	23

Zdroj: vlastní tabulka

Mezi bariérami se nejčastěji objevuje zdravotní stav, kdy je tato skutečnost uváděna zejména ve věkové kategorii 75 – 89 let a to v obou městech.

Jako další důvod k neúčasti na organizovaných akcích senioři uváděli nedostatek volného času, případně množství dalších koníčků.

Senioři ve vyšší věkové kategorii 75 – 89 let, uváděli ve městech Litovel a Šternberk, že vnitřně necítí potřebu se účastnit.

Ve Šternberku poměrně značná část odpovědí uváděla, že seniorům chybí bezbariérové přístupy a celkově špatná dostupnost pořádaných akcí. Ve městě Litovel ani jeden z oslovených seniorů tuto bariéru neuvedl.

Ve volných odpovědích také senioři ve městě Šternberk uváděli, že jim v tomto městě chybí senior taxi, stěžovali si na nedostatečnost veřejné dopravy a problémy s přepravou k lékaři. Dále ve Šternberku oslovení senioři uváděli, že jim chybí kapacitně větší prostory pro společné schůzky ve stávajícím klubu seniorů. Prostory, které má klub momentálně k dispozici jsou pěkně a moderně vybavené, kapacitně však nevyhovující. Stávající členové musí další zájemce o členství odmítat, jelikož současný prostor v objektu sociálních služeb má malou kapacitu. V odstranění identifikovaných organizačních bariér, vidím velkou příležitost pro vybudování přívětivějšího prostředí pro spokojený život seniorů ve městě Šternberk.

2.2.2. Závěrečný souhrn výzkumu

Cílem této práce je porovnat stávající nabídku edukačních akcí s poptávkou seniorů a zjistit, zda tato nabídka edukačních akcí odpovídá poptávce seniorů.

Tabulka č. 20 – Souhrn nabídky a poptávky edukačních akcí ve městech Litovel a Šternberk

	Litovel		Šternberk	
	Nabídka	Poptávka	Nabídka	Poptávka
Kulturní akce (koncerty, divadlo, výstavy, besedy)	85	56	50	39
Výtvarné a zájmové kroužky, workshopy	3	5	1	4
Přednášky vzdělávací, osvětové, exkurze	13	25	8	21
Nabídka pohybových aktivit	8	13	3	16
Výlety, cyklovýlety, zájezdy a org. vycházky	24	24	0	15
Trénink paměti	0*	3	1*	1
PC kurzy	1*	1	1*	0
Jazykové kurzy	4*	2	1*	2
Jiné	15	7	2*	1

* uvedená aktivita probíhá průběžně během roku

Zdroj: vlastní tabulka

Na základě výsledků z dotazníkového šetření, tedy souhrnu všech odpovědí z měst Litovel a Šternberk a porovnáním s výsledky analýzy pořádaných akcí, není výsledek jednoznačný. V tabulce uvádím počty zrealizovaných akcí v obou městech a počet odpovědí respondentů v obou městech, kteří preferují tyto aktivity.

Senioři v obou městech preferovali na prvním místě kulturní a společenské akce, přičemž tyto aktivity převažovaly i na straně nabídky v obou městech. Co do forem edukace a druhu nabídky těchto edukačních akcí odpovídá nabídka poptávce seniorů. V Litovli je však počet těchto akcí větší o více než polovinu, ačkoliv se jedná se menší město oproti městu Šternberk. Z těchto kulturních akcí senioři preferují zejména divadlo, přednášky, besedy a cestopisné besedy.

Na druhém místě co do zájmu seniorů se umístily vzdělávací a osvětové přednášky. Co do počtu pořádaných akcí jsou tyto akce v Litovli na třetím místě, ve Šternberku na druhém místě, nicméně pokud porovnáme počet realizovaných akcí v obou městech, je v Litovli nabídka přednášek

větší, oproti městu Šternberk. Zajímavým zjištěním je skutečnost, že senioři účastníci se odborných přednášek nemají sami pocit, že jsou jakkoliv vzděláváni. Ze svého pohledu senioři vnímají svou účast jako příležitost k setkávání s vrstevníky a věnování se svým zájmům a koníčkům. Vedlejší edukační efekt si v naprosté většině případů neuvědomují a nevnímají jej tedy jako důvod účasti na pořádaných aktivitách.

Další skupinou aktivit, o které senioři jeví zájem, jsou poznávací výlety, zájezdy a organizované vycházky. V Litovli je tato nabídka poměrně široká, nedokáže však uspokojit kapacitně vždy všechny zájemce.

Ve městě Šternberk nabídka těchto akcí zcela chybí, i senioři sami uváděli, že jim schází komentované vycházky po městě a okolí a další organizované aktivity.

Pokud souhrnně vyhodnotím výsledky v uvedených městech Šternberk a Litovel, dospěla jsem k závěru, že ve městě Litovel celkově nabídka akcí odpovídá poptávce seniorů – dle jejich subjektivního vnímání. Senioři vyslovili spokojenost jak s rozmanitostí, tak i s jejich kapacitou a propagací. Ve městě Litovel je hlavním organizátorem akcí cílených na seniory místní Seniorský klub, který je velmi dobře organizován. Pořádané akce tento klub inzeruje různými informačními kanály, nejen v místních novinách, na internetových stránkách měst, ale i ve vývěskách a rozhlasem. Pořádané akce jsou dobře vybírány a je o ně ze strany seniorů velký zájem, což může být někdy důvodem, proč se některých kapacitně omezených akcí nemohou zúčastnit vždy všichni zájemci. Také množství dalších akcí pořádaných ve městě je dostačující a senioři nevyjádřili nespokojenost. Všechny akce jsou inzerovány nejen na stránkách města, ale také v Litovelských novinách, které jsou distribuované do schránek občanům města.

Celkově byli senioři ve městě Litovel s nabídkou akcí velmi spokojeni, jak vyplynulo nejen z dotazníku, ale také z doplňujících rozhovorů, které při vyplňování dotazníků probíhaly.

Poněkud horší je však celková nabídka akcí ve městě Šternberk. V tomto městě uvedlo 20 seniorů z celkového počtu 45 respondentů aktivně se účastnících pořádaných akcí, že jim nabídka pořádaných akcí příliš nevyhovuje. V tomto městě respondenti často uváděli chybějící bezbariérové přístupy a problematický přístup na místa pořádaných společenských akcí. Tato skutečnost patří mezi situační bariéry ve vzdělávání. Tyto zjištěné skutečnosti vedou k zamyšlení, zda se jedná o ojedinělý problém v konkrétním prostoru pořádaných akcí, či zda jde o problém všeobecný v rámci celého města. Významným organizátorem aktivit zaměřených konkrétně na seniory jsou zdejší sociální služby. Tato organizace poskytuje ucelenou nabídku edukačních akcí v užším slova smyslu, a to jak vzdělávací kurzy, tak aktivizační služby. Také poskytují zázemí zdejšímu klubu seniorů a nabízí i zájmové kluby pro seniory. O tyto nabízené kurzy a programy je velký zájem ze strany seniorů, na většinu akcí je sestaven pořadník. V místním centru sociálních služeb je zřízen bezbariérový přístup, což vyhovuje i méně pohyblivým seniorům. Když shrnu výsledné odpovědi na otázku, kde hledají senioři informace o pořádaných akcích, ukazuje se, že v mladší věkové kategorii 60 – 74 let, využívají senioři často k získávání informací internet, většinou však vyhledávají tyto informace v tisku. Tisk jako zdroj informací převládá zejména ve věkové kategorii 75 – 89 let, přičemž u členů klubů pro seniory získávají informace senioři ve velkém zastoupení jiným způsobem, kdy se jedná převážně o ústní sdělení dalších členů klubu seniorů, případně přátel. Přítomnost informačních bariér se zde nepotvrdila ani v jednom z měst. Vyhodnotím-li výsledné odpovědi na výzkumnou otázku, jaká věková kategorie je aktivnější v návštěvnosti

pořádaných akcí, potvrdil se teoretický předpoklad, že mladší senioři ve věkové kategorii do 74 let jsou aktivnější.

Co se týká výzkumné otázky, zda jsou členové klubů pro seniory aktivnější než nečlenové klubů pro seniory, odpověď není jednoznačná. Zajímavým zjištěním však je, že zvláště ve vyšší věkové kategorii 75 – 89 let jsou tito senioři aktivnější, pokud jsou členy klubů pro seniory. V nižší věkové kategorii toto pravidlo již neplatí bezvýhradně.

Zajímavý byl rozpor v odpovědích na četnost účasti na pořádaných akcích. V Litovli uvedlo pouze 24% oslovených seniorů, že se nikdy neúčastní pořádaných akcí. Ve městě Šternberk je však toto procento podstatně vyšší. Zde uvedlo 42% respondentů, že se nikdy neúčastní pořádaných akcí.

Ve městě Litovel senioři neuváděli ze svého pohledu nedostatky edukačních akcí. Ve městě Šternberk však senioři subjektivně pociťovali nedostatek edukačních akcí. Mezery v nabídce pořádaných akcí v obou městech má sice možnost vykryt krajské město Olomouc, pro část seniorů však není přijatelné dojíždění za akcemi mimo území města, v němž žijí, což přímo souvisí se situačními bariérami ve vzdělávání. Otázkou je, zda situace ve městě Šternberk souvisí více s výše uvedenými situačními bariérami, nebo s nevhodnou či nedostatečnou nabídkou pořádaných akcí. Zajímavé byly odpovědi na otázku, zda jsou nějaké konkrétní důvody bránící seniorům účastnit se pořádaných akcí? Častou odpovědí bylo uvedení skutečnosti, že senioři necítí potřebu realizovat se tímto způsobem. Jako další důvod, který již lze považovat za bariéru ve vzdělávání, byl uváděn zdravotní stav seniora, či jeho blízkého člověka, o nějž pečoval. Zejména v mladší věkové kategorii 60 – 74 let uváděli senioři mnoho dalších aktivit, jimž se věnují, což je důvodem nedostatku času k účasti na dalších pořádaných akcích.

V odpovědích se také objevovaly doplňující informace, kdy samy seniorky sdělily, že si částečným pracovním úvazkem v důchodovém věku kompenzují nedostatek sociálních kontaktů, na něž byly zvyklé v předchozích letech. Tato skutečnost se prolínala všemi profesemi, od učitelky hudby, vyučujících na vysoké škole i žen pracujících v obchodech či dalších službách.

Pokud shrnu odpovědi seniorů na spokojenost se stávající nabídkou pořádaných akcí, v Litovli jsou senioři spokojeni a dokáží si v případě svého zájmu vhodné akce najít, navštívit a to ve frekvenci návštěv, která jim osobně vyhovuje. Ve městě Šternberk jsem však odhalila značné mezery v nabídce akcí, které by seniory v daném městě oslovily. Viděla bych zde velký rozvojový potenciál v této oblasti. Senioři, kteří mají větší potřebu sociálních kontaktů, jsou častěji organizováni v klubech pro seniory, kde se setkávají na pravidelných schůzkách. Jak jsem však již uvedla, ve Městě Šternberk je značnou bariérou v účasti seniorů na pravidelných setkáních malá kapacita Klubu pro seniory.

3. DISKUZE

Problémy se kterými jsem se při výzkumu setkala:

Samotný výzkum byl velice časově náročný. I když jsem se dostavila na společná setkání s více seniory, mnoho seniorů má problémy se zrakem a většina z nich neměla k dispozici své brýle na čtení. Bylo nutné v naprosté většině případů vyplnit dotazník s každým konkrétním seniorem individuálně. Není však možné a ani slušné pouze vyplnit dotazník a odejít. Senioři si rádi povídají a množství informací, které se od nich tazatel dozví je spíše pro kvalitativní než kvantitativní výzkum. Je velká škoda, že do kvantitativního výzkumu nelze všechny tyto informace zahrnout, jelikož byly velice zajímavé a podnětné. Tyto doplňující informace dokreslovaly celkový obraz o trávení volného času seniorů, jejich obavách a problémech. Volné odpovědi seniorů jsem uvedla v doplňujících informacích v rámci shrnutí výsledků odpovědí na jednotlivé výzkumné otázky.

Přestože jsem nejdříve provedla předběžný pilotní průzkum mezi dvaceti seniory a po tomto úvodním průzkumu upravila formu dotazníku a některé dotazy, tak i přesto jsem neodhalila některé chybně formulované otázky. Například u otázky: „proč se účastníte těchto akcí,“ Jsem předpokládala uvedení pořadí odpovědí 1-4, což se setkala s velkým zmatením seniorů, proto jsem se nakonec v rámci výzkumu raději jen ptala na hlavní důvod účasti. Také u následující otázky: o jaké akce máte zájem, jsem chtěla v dotazníku uvést pětistupňovou škálu – známkování jako ve škole 1-5, což také seniory velmi mátl. Z tohoto důvodu jsem nakonec volila jen možnost pouze označit preferované aktivity.

Pokud jsem dále pracovala se zjištěnými daty, v případě že senior uvedl, že se neúčastní žádných akcí, ptala jsem se dále jen na jeho věk a na existenci případných bariér, které by mu bránily v účasti. Až v průběhu výzkumu vyplynula možná souvislost s neúčastí seniorů na pořádaných akcích. V průběhu dotazování vyplynula možná souvislost s nezájmem o účast a rodinným stavem seniorů. Seniorky uvádějící že nemají zájem o účast většinou nebyly vdovy a necítily zřejmě potřebu navazovat sociální kontakty mimo okruh rodiny. Dotazníkové šetření však již bylo téměř v polovině průběhu a na zařazení otázky zjišťující možnou souvislost bylo již pozdě. V případě, že senior uvedl jakoukoliv frekvenci účasti, vyplnila jsem na základě jeho informací všechny údaje v dotazníku.

Velmi mne potěšila vstřícnost seniorů a jejich ochota odpovídat na všechny otázky. Senioři ve městě Šternberk vyslovovali často žádost, aby se vedení města dozvědělo o problémech, které je trápí.

Chtěla bych proto poděkovat všem seniorům, kteří mi ochotně poskytli užitečné informace. Doufám, že zjištěné bariéry bránící jim v účasti na pořádaných akcích, budou brzo odstraněny a senioři budou moci plnohodnotněji trávit svou krásnou a doufám že dlouhou etapu života.

ZÁVĚR

Vzhledem ke skutečnosti, že počet seniorů bude v následujících letech ve společnosti narůstat, je téma edukace seniorů velmi aktuální. Do důchodového věku se blíží generace lidí, kteří jsou vyklí používat informační technologie, cestovat, žít aktivnějším způsobem života. Této situaci by se měla do budoucna přizpůsobit také nabídka edukačních akcí. S předstihem se snaží na tuto situaci reagovat i Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013-2017. Z výsledků provedeného výzkumu vyplynulo, že většina seniorů má zájem zejména o kulturní vyžití v širokém slova významu. Návštěvou těchto akcí uspokojí potřebu jak sociálního kontaktu, tak i uspokojení širších potřeb.

Zvýšený zájem mají senioři o odborné a osvětové přednášky a exkurze.

Aktivnější senioři ve věkové kategorii do 74 let mají také velký zájem o výlety, komentované prohlídky měst, proto by měli organizátoři edukačních akcí pro seniory zahrnovat tyto aktivity do svých programů.

Je potřeba při plánování akcí v rámci měst a organizací myslet na tyto aktivnější seniory, kteří si chtějí i v seniorském věku rozšiřovat své obzory. V poslední řadě je potřeba soustředit se na odstranění bariér působících v edukaci seniorů. Vzhledem ke skutečnosti, že do seniorského věku dozrává generace ovládající komunikační technologie, nebudou největší překážkou informační bariéry. Organizační bariéry v podobě chybějících bezbariérových přístupů jsou však stále ještě problémem, i přes dlouholeté snahy realizátorů akcí o jejich odstranění. Této oblasti je potřeba zvláště ve městě Šternberk věnovat zvýšenou pozornost. Situace ve městě Šternberk si заслужuje podrobněji a širší průzkum, pro uspokojení všech potřeb seniorů žijících v tomto městě.

SEZNAM ZDROJŮ

1. Adler, A. (1999). *Porozumění životu: úvod do individuální psychologie*. Praha: Aurora.
2. Beneš, M. (2008). *Andragogika*. Praha: Grada.
3. Černohorská, K. (2014) *Pohyb se vyplácí*. Žurnál. Univerzita Palackého v Olomouci. Získáno 17. ledna 2016 z <http://www.zurnal.upol.cz/zprava/clanek/pohyb-se-vyplaci>
4. Český statistický úřad. (2012). Tisková zpráva. *Český statistický úřad důrazně odmítá nařčení z „falšování“ počtu seniorů v České republice*. Získáno 3. října 2015 z https://www.czso.cz/csu/czso/csu_statistiky_nezkresluje20121001
5. Český statistický úřad. (2016). *Pracujících seniorů přibývá*. Získáno 5. srpna 2016 z (<https://www.czso.cz/csu/czso/pracujicich-senioru-pribyva>)
6. Dvořáčková, D. (2012). *Kvalita života seniorů v domovech pro seniory*. Praha: Grada.
7. Fronek, J. (2013). *Velký česko-anglický slovník = Large Czech-English dictionary*. Voznice: Leda.
8. Haškovcová, H. (2010). *Fenomén stáří*. Praha: Havlíček Brain Team.
9. Helus, Z. (2014). *Edukace jako projev starosti o člověka*. Příspěvek k osobnostně rozvíjícímu pojetí výchovy. In. R. Jedlička. *Teorie výchovy – tradice, současnost, perspektivy*. Praha: Karolinum.
10. Holcerová, V., & Dvořáčková, D. (2013). *Volnočasové aktivity pro seniory*. Praha: Grada.

11. Insoma, (2008). Sak. P., & Kolesárová-Saková, K. *Reflexe postavení seniorů ve společnosti*. [online]. Citováno 7. ledna 2016. Dostupné z: http://www.insoma.cz/1_8.pdf
12. Kalvach, Z. a kol. (2014) *Podpora rozvoje komunitního systému integrovaných podpůrných služeb*. Praha: Diakonie ČCE.
13. Karlasová, E. (2015). *Nejhorší je to ve stáří „zabalit“* [online]. In. Galerie NE. Citováno 20. října 2016. Dostupné z <http://www.galerie-ne.cz/profily/detail/id/151/jan-lorman-nejhors-je-to-ve-stari-%E2%80%9Ezabalit%E2%80%9C>
14. Kesner, L. (2005). *Marketing a management muzeí a památek*. Praha: Grada
15. Klevetová, D., & Dlabalová, I. (2008). *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha. Grada.
16. Klub českých turistů Šternberk. (n. d.). Získáno 22. ledna 2016 z <http://www.kctsternberk.cz/>
17. Kolibová, H. a kol. (2013). *Kultura aktivního stárnutí na rozcestí*. Slezská univerzita v Opavě.
18. Kuchařová, V., & Rabušic, L., & Ehrenbergerová, L. (2002). *Život ve stáří. Zpráva o výsledcích empirického šetření* Získáno 15.10.2016 z <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/zivest.pdf>
19. Laca, S. (2011). *Stárnutí a staroba jako přirozená součást lidského života*. In. P. Mühlpachr, & A. Řehoř (Ed.). *Senioři z pohledu sociální pedagogiky* (28-29). Brno: Institut mezioborových studií.
20. Litovel DDM (2015). *Kroužky a kluby pro dospělé*. Získáno 3. prosince 2015 z http://www.ddmlitovel.cz/krouzky_dospeli.htm

21. Litovel DDM. (2016). Kurz PC. Získáno 3. února 2016 z http://www.ddmlitovel.cz/kurz_pc.pdf
22. Litovel Seniorský klub. (2016). Ze Seniorského klubu 1-16. Získáno 3. února 2016 z <http://www.litovel.eu/cs/mesto/socialni-sluzby/seniorsky-klub/ze-seniorskeho-klubu-1-16.html>
23. Litovel TJ Sokol. (2016). Oddíly a odbory T.J. Sokol Litovel. Získáno 3. února 2016 z <http://www.sokol-litovel.cz/oddily/>
24. Litovelské noviny. (2015). *Litovelské noviny – rok 2015*. Získáno 3. února 2016 z <http://www.litovel.eu/cs/mesto/litovel-v-mediich/litovelske-noviny/litovelske-noviny-rok-2015.html>
25. Magazín Dobrá věc (n.d.) *Patříte mezi aktivní seniory?* Získáno 23. října 2016 z <http://magazin.dobracec.cz/patrite-mezi-aktivni-seniory>
26. Malewski, M. (1998). *Teorie andragogiczne: metodologia teoretyczności dyscypliny naukowej*. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski.
27. Mamaloca. (2014). *Výměna zkušeností a know-how v oblasti aktivního stárnutí a zaměstnanecké politiky vůči pracovníkům starším 50 let*. Získáno 12. října 2015 z <http://www.mamaloca.cz/wp-content/uploads/2012/03/Manu%C3%A1l-2.pdf>
28. Město Litovel (n.d.). *Město Litovel ve faktech*. Získáno 2. ledna 2016 z <http://www.litovel.eu/cs/mesto/>
29. Město Šternberk. (n.d.). *Základní informace o Šternberku*. Získáno 8. ledna 2016 z <http://www.sternberk.eu/>
30. Městská knihovna Litovel. (n.d.). Získáno 2. ledna 2016 z <http://www.knih-litovel.cz/redakce/index.php?lanG=cs&clanek=78652&slozka=77504&as4uOriginalDomain=www.knih-litovel.cz&page=1&>

31. Městský klub Litovel, (2016). *Kalendář akcí*. Získáno 2. ledna 2016 z <http://www.mklitovel.cz/cs/mestsky-klub/divadla-kph-vystavy-kurzy/vystavy/vystavy-v-tic-pri-mk-litovel-v-roce-2015.html>
32. MK Litovel. (2015). *Rok 2015*. Získáno 2. ledna 2016 z <http://www.mklitovel.cz/redakce/index.php?clanek=101559&xuser=&lanG=cs&slozka=75336>
33. MK Litovel, ZUČ. (2016). *Oblasti zájmové umělecké činnosti*. Získáno 2. ledna 2016 z <http://www.mklitovel.cz/cs/mestsky-klub/divadla-kph-vystavy-kurzy/soubory-zuc/oblasti-zajmove-umelecke-cinnosti.html>
34. MKZ Šternberk. (n.d.). Získáno 12. ledna 2016 z <http://www.mkzsternberk.cz/>
35. MPSV. (2013). *Virtuální univerzita 3. věku*. Získáno 11. září 2016. z http://www.mpsv.cz/files/clanky/15901/Univerzita_3_veku_090913.pdf.
36. MPSV. (2008). *Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012. Usnesení vlády ze dne 9. ledna 2008 č. 8 o Národním programu přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012*. Získáno 13. září 2016 z (<http://www.mpsv.cz/cs/5045>)
37. MPSV. (2010). Burcin, & Kučera. *Prognóza populačního vývoje české republiky na období 2008-2070*. Získáno 12. října. 2015 z http://www.mpsv.cz/files/clanky/8842/Prognosa_2010.pdf
38. MPSV. (2014). *Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017*. Získáno 5. ledna 2016 z http://www.mpsv.cz/files/clanky/21726/NAP_CZ_web.pdf
39. MPSV. (2015). *Podkladová studie. Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013-2017*. Získáno 20. října 2016 z http://www.mpsv.cz/files/clanky/22715/Podkladova_studie.pdf

40. MPSV. (2015), *Senioři a politika stárnutí. Příprava na stárnutí v České republice*. Získáno 4. ledna 2016 z <http://www.mpsv.cz/cs/2856>
41. Muzeum Litovel. (2016). *Zpráva o činnosti Muzejní společnosti Litovelska v roce 2015*. Získáno 19. února 2016 z <http://www.muzeumlitovel.cz/redakce/index.php?clanek=75709&xuser=&lanG=cs&slozka=62460&xsekce=61932>
42. Muzejní společnost Litovelska. (2015). *Plán činnosti na rok 2015*. Získáno 2. ledna 2016 z <http://www.muzeumlitovel.cz/redakce/index.php?clanek=61934&xuser=&lanG=&slozka=62460&xsekce=61932>
43. Mühlpachr, P. (2004). *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita.
44. Mühlpachr, P. (2008). *Základy Gerontologie* Brno: Brno: MSD.
45. Nechlebová, E. (2013) *Stáří z pohledu vývojové psychologie*. In. Šauerová, M., & Vadíková, K. M., (Ed.). *Specifika edukace seniorů*. Praha: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu Palestra.
46. Palán, Z. (n.d.). *Andragogický slovník*. Andromedia. Získáno 11. ledna 2016 z <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/vzdelavaci-akce>
47. Palán, Z. & Langer, T. (2008). *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského.
48. Pávková, J. (2014). *Pedagogika volného času*. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.
49. Průcha, J. & Veteška, J. (2012). *Andragogický slovník*. Praha: Grada.
50. Průcha, J., Mareš, J. & Walterová, E. (2003). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.
51. Rheinwaldová, E. (1999). *Novodobá péče o seniory*. Praha: Grada.

52. Sociální služby Šternberk. (n. d.). Získáno 10. února 2016 z <http://www.socialnisluzby.cz/socialne-aktivizacni-sluzby/>
53. Šauerová, M., & Vadíková, K. M., (Ed.). (2013). *Specifika edukace seniorů*. Praha: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu Palestra.
54. Špatenková, N., & Smékalová, L. (2015). *Edukace seniorů. Geragogika a gerantodidaktika*. Praha: Grada.
55. Špatenková, N. (2011). *Žurnál Univerzity Palackého č.18*. Získáno 3. října 2016 z: <https://u3v.upol.cz/info-953/>
56. Šerák, M. (2009). *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál.
57. Šternberk.(2015). *Strategický plán rozvoje kultury*. Získáno 22. února 2016 <http://www.sternberk.eu/zakladni-informace-o-sternberku/strategicky-plan-rozvoje-kultury.html>
58. Šternberské listy. (2015). Získáno 22. února 2016 z <http://www.sternberk.eu/zakladni-informace-o-sternberku/sternberske-listy/3363-sternberske-listy-2015.html>
59. TJ Sokol Šternberk, (n. d.). Získáno 22. února 2016 z <http://www.sokolsternberk.cz/index.php?page=starsi-zeny>
60. Techmagazín (2014). *Technologie mění naše životy*. Získáno 11. října 2016 z <http://www.techmagazin.cz/1792> .
61. Tomczyk, Ł. (2015). *Vzdělávání seniorů v oblasti nových médií*. Praha: Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR.
62. U3V při UP v Olomouci. (n. d.). *Informace o studiu*. Získáno 30. října 2016 z <https://u3v.upol.cz/info-775/>
63. Vážanský, M. (2010). *Kvalita života starších dospělých a seniorů v kontextu výchovné a sociální pomoci*. Brno: MSD

64. WHO, (2004). *A glossary of terms for community health care and services for older persons.* Získáno 3 října 2016 z:http://www.who.int/kobe_centre/ageing/ahp_vol5_glossary.pdf?ua=1

SEZNAM TABULEK:

Tabulka č. 1 Litovel – věkové složení obyvatel Litovel (okres Olomouc).

Vše o území. (n.d.). Český statistický úřad. Získáno 2. ledna 2016 z https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=profil-uzemi&uzemiprofil=31588&u=__VUZEMI__43__503444

Tabulka č. 2 - Přehled uspořádaných akcí za rok 2015 ve městě Litovel

Tabulka č. 3 - Šternberk – věkové složení obyvatel. Šternberk (okres Olomouc). Vše o území. (n.d.). Český statistický úřad. Získáno 2. ledna 2016 z https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=profil-uzemi&uzemiprofil=31588&u=__VUZEMI__43__505188#

Tabulka č. 4 – Přehled uspořádaných akcí za rok 2015 ve městě Šternberk

Tabulka č. 5 – porovnání nabídky edukačních akcí ve městech Litovel a Šternberk

Tabulka č. 6 – Litovel - frekvence účasti na pořádaných akcích s ohledem na členství v klubech seniorů a věk seniorů

Tabulka č. 7 – Šternberk - frekvence účasti na pořádaných akcích s ohledem na členství v klubech seniorů a věk seniorů

Tabulka č. 8 - Litovel - seniory preferované druhy akcí

Tabulka č. 9 – Šternberk - Seniory preferované druhy akcí

Tabulka č. 10 - Litovel – dostatečnost množství pořádaných akcí

Tabulka č. 11 – Litovel – dostatečnost kapacity pořádaných akcí

Tabulka č. 12 – Šternberk – dostatečnost množství pořádaných akcí

Tabulka č. 13 - Šternberk – dostatečnost kapacity pořádaných akcí

Tabulka č. 14 - Litovel - zdroje informací o pořádaných akcích

Tabulka č. 15 - Šternberk - zdroje informací o pořádaných akcích

Tabulka č. 16 - Litovel – motivace seniorů k účasti na pořádaných akcích

Tabulka č. 17 - Šternberk – motivace seniorů k účasti na pořádaných akcích

Tabulka č. 18 - Litovel– bariéry v účasti na pořádaných akcích

Tabulka č. 19 - Šternberk– bariéry v účasti na pořádaných akcích

Tabulka č. 20 – Souhrn nabídky a poptávky edukačních akcí ve městech Litovel a Šternberk

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Dotazník

PŘÍLOHY

Příloha číslo 1 Dotazník

Účastníte se nějakých volnočasových akcí? (vyberte 1 odpověď)

Ano-několikrát měsíčně	Ano-maximálně měsíčně	1x	Ano-občasné (méně než 4x ročně)	Neúčastním
---------------------------	--------------------------	----	------------------------------------	------------

Vyhovuje vám množství nabízených akcí?

Ano	Ne - uvítal(a) bych jich více
-----	-------------------------------

Kde hledáte informace o chystaných akcích? (můžete uvést víc odpovědí)

V tisku	Vývěsky a letáčky	Na internetu	Jiné – uveďte:
---------	-------------------	--------------	----------------

Stalo se Vám, že jste se nemohl(a) zúčastnit nějaké akce, protože bylo plno? (uveďte, o jakou akci se jednalo)

Ano	Ne
-----	----

Proč se účastníte těchto akcí? Uveďte pořadí 1-4, na jednom místě může být i více důvodů.

Potkám se s přáteli a vrstevníky	Věnuji se svým zájmům a koníčkům
Chci se naučit něco nového	Jiný důvod

O Jaké akce máte zájem?

Oznámujte jako ve škole: 1= nejoblíbenější až 5= vůbec mne nezajímá

Kulturní akce (koncerty, divadlo, výstavy)	
Výtvarné a zájmové kroužky	
Přednášky (zdravotní, finanční gramotnost a jiné odborné)	
Pohybové aktivity (rehabilitační cvičení, jóga)	
Výlety, zájezdy a organizované vycházky	
Trénink paměti	
PC kurzy	
Jazykové kurzy	
Jiné – uveďte konkrétně	

Jste členem klubu pro seniory?

Ano	Ne
-----	----

Chodíte pravidelně na schůzky ve Vašem klubu

Ano-několikrát měsíčně	Ano-maximálně 1x měsíčně	Ano-občasné (méně než 4x ročně)
---------------------------	-----------------------------	------------------------------------

Je něco, co Vám brání účastnit se pořádaných akcí? Uveďte konkrétně:

--

Můžete prosím uvést svůj věk?

--

